

T. C.

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

KLİNİK PSİKOLOJİ

**ERKEK HOMOSEKSÜEL VE
HETEROSEKSÜELLERDE DEPRESYON VE
SUÇLULUK-UTANÇ DÜZEYLERİNİN CİNSİYET
ROLÜNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇİĞDEM AMANAT

071106120

İstanbul, Ocak 2011

T. C.

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

KLİNİK PSİKOLOJİ

**ERKEK HOMOSEKSÜEL VE
HETEROSEKSÜELLERDE DEPRESYON VE
SUÇLULUK-UTANÇ DÜZEYLERİNİN CİNSİYET
ROLÜNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇİĞDEM AMANAT

071106120

Danışman Öğretim Üyesi:

Yrd. Doç. Dr. Figen KARADAYI

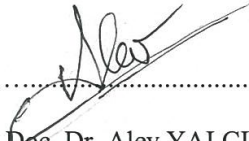
İstanbul, Ocak 2011

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

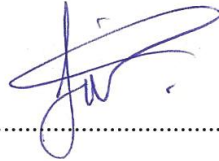
04.10.2010 tarihinde tezinin savunmasını yapan Çiğdem AMANAT'a ait "Erkek Homoseksüel ve Heteroseksüellerde Depresyon ve Suçluluk Utanç Düzeylerinin Cinsiyet Rolüne Göre Karşılaştırılması" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak Kabul Edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Figen KARADAYI
Jüri Başkanı
(Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Alev YALÇINKAYA
(Üye)

Yrd. Doç. Dr. Sine EĞECİ
(Üye)

ÖNSÖZ

Tez süresince beni destekleyen, yönlendiren ve motivasyonumu arttıran, tez danışmanım değerli Hocam, Yrd. Doç. Dr. Figen Karadayı'ya ;

Gerekli yönlendirmeleri yapan ve tezin istatistik kısmını yapabilmemde önemli katkı sağlayan Yrd. Doç. Dr. İlke Sine Eğeci'ye;

Tez konusu seçiminde beni yüreklendiren sevgili arkadaşım Muraz Arslan'a ;

Çalışmamda, desteği, yardımları ile hep yanımda olan dostlarım Ruya Çağrı ve Gül Şalva'ya;

Çalışmamın başlangıcından bitimine kadar her yönden desteklerini hissettiğim aileme;

Adını saydığım, sayamadığım herkese en içten teşekkürlerimi sunmak isterim.

Çiğdem Amanat

Ocak, 2011

ÖZET

Bu araştırma erkek homoseksüel ve heteroseksüellerde depresyon ve suçluluk-utanç düzeylerinin cinsiyet rolüne göre karşılaştırılması amaçlanarak yapılmıştır.

Araştırmanın örneklemi 75 (%50)'i erkek homoseksüel, 75 (%50)'i erkek heteroseksüel olmak üzere toplam 150 katılımcıdan oluşmuştur. Homoseksüel grubun yaş ortalaması 26.4 (ss:6.16), heteroseksüel grubun yaş ortalaması ise 25.7 (ss: 4.84)'dir.

Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Beck Depresyon Ölçeği ve Suçluluk-Utanç Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Araştırmanın sonucunda erkek homoseksüellerin depresyon ve utanç düzeyleri erkek heteroseksüellerden, anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Cinsel yönelim ve cinsiyet rolünün kişilerin depresyon ve utanç düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmadığı gözlenmiştir. Ancak her iki grupta androjen cinsiyet rolüne sahip bireylerin yüksek düzeyde suçluluk duygularına sahip olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cinsel Yönelim, Cinsiyet Rolü, Depresyon, Suçluluk-Utanç.

ABSTRACT

The aim of the present study is to investigate the relationship among level of depression, guilt-shame experiences and sex-roles in male homosexuals and heterosexuals.

The sample of the study included 150 participants of which 75 (%50) were male homosexuals, and 75 (%50) were male heterosexuals. The average age of the homosexual group was 26.4, and the average age of the heterosexual group was 25.7.

Research data were collected through Personal Information Form, Bem Sex Role Inventory Beck Depression Scale and Guilt-shame Scale.

Result demonstrated that male homosexuals had significantly higher levels of depression and shame than male heterosexuals. There was no interaction effect of the sexual orientation and sex role on the level of depression and shame. However, in both groups androgynous individuals reported higher levels of guilt feelings.

Key Words: Sexual Orientation, Sex Role, Depression, Guilt-Shame

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABOLAR LİSTESİ.....	v
GİRİŞ.....	1
1.1. Homoseksüalite (Eşcinsellik).....	5
1.1.1. Tanım.....	5
1.1.2. Homoseksüelliği Açıklayan Teoriler.....	7
1.1.2.1. Psikanalitik Teoriler.....	7
1.1.2.2. Biyolojik Teoriler.....	11
1.1.2.3. Öğrenme - Şartlanma Teorileri.....	14
1.2. Cinsiyet Rolü Yönelimi.....	15
1.2.1. Cinsiyet Rolüne İlişkin Teorik Yaklaşımlar.....	16
1.2.1.1. Psikanalitik Teori.....	16
1.2.1.2. Biyolojik Açıklamalar.....	18
1.2.1.3. Sosyal Öğrenme Teorisi.....	18
1.2.1.4. Bilişsel Gelişim Teorisi.....	19
1.2.1.5. Toplumsal Cinsiyet Şeması Teorisi.....	20
1.3. Depresyon.....	22
1.4. Suçluluk-Utanç Duygusu.....	29

1.5.Araştırmanın Amacı.....	33
1.6.Araştırmanın Önemi.....	34
2.YÖNTEM.....	36
2.1.Örnekleme.....	36
2.2. Veri Toplama Araçları.....	38
2.2.1. Kişisel Bilgi Formu.....	38
2.2.1.Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE).....	39
2.2.2.Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ).....	40
2.2.3.Suçluluk- Utanç Ölçeği (SUTÖ).....	40
2.2.4.İşlem.....	41
3.BULGULAR VE YORUM.....	42
3.1. Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Rolüne Göre Depresyon Düzeyleri.....	42
3.2. Cinsel Yönelim Ve Cinsiyet Rolüne Göre Suçluluk Düzeyleri.....	43
3.3. Cinsel Yönelim Ve Cinsiyet Rolüne Göre Utanç Düzeyleri.....	44
4.TARTIŞMA.....	45
4.1. Araştırmaya Katılan Homoseksüel ve Heteroseksüel Grubun Depresyon Düzeylerinin Tartışılması.....	47
4.2. Araştırmaya Katılan Homoseksüel ve Heteroseksüel Grubun Suçluluk Utanç Düzeylerinin Tartışılması.....	48
4.3. Araştırmaya Katılan Homoseksüel ve Heteroseksüel Grubun Depresyon Düzeylerinin Cinsiyet Rolüne Göre Karşılaştırılması.....	50

4.4. Araştırmaya Katılan Homoseksüel ve Heteroseksüel Grubun Suçluluk-Utanç Düzeylerinin Cinsiyet Rolüne Göre Karşılaştırılması.....	51
5. Sınırlılıklar.....	53
KAYNAKLAR.....	54
EKLER.....	69
ÖZGEÇMİŞ.....	80

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Homoseksüel ve Heteroseksüel Grubun Demografik Özellikler İle İlişkisinin Ki- kare Testine Göre Analizi

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Homoseksüel Grubun Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımı

Tablo 3. Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Rolüne Göre Depresyon Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Tablo 4. Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Rolüne Göre Depresyon Düzeylerinin ANOVA Sonuçları

Tablo 5. Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Rolüne Göre Suçluluk Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Tablo 6. Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Rolüne Göre Suçluluk Düzeylerinin ANOVA Sonuçları

Tablo 7. Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Rolüne Göre Utanç Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Tablo 8. Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Rolüne Göre Suçluluk Düzeylerinin ANOVA Sonuçları

BÖLÜM I

GİRİŞ

Cinsel yönelim, kişinin cinsel, duygusal ve fiziksel olarak hangi cinsten kişilere ilgi duyduğıyla ilgilidir. Homoseksüel bireyin cinsel yönelimi, kendisi ile aynı cinsiyetteki kişiye yöneliktir (Aydın, 2008). Homoseksüel (eşcinsel) terimi de genellikle kişinin dışarıdan gözlenen davranışı, kişisel veya sosyal kimliğini ve seksüel yönelimini tarif etmek için kullanılmaktadır. Günlük konuşma dilinde homoseksüel anlamında kullanılan kelimeler (gey, lezbiyen v.s.) kişinin sosyal kimliği ile kendini cinsel olarak algılama biçiminin bir birleşimidir. Kişi kendisini bir grubun parçası olarak hisseder. Homoseksüel ya da homoseksüalite (eşcinsellik) kavramına karşı korku, olumsuz his veya tutumlara ise homofobi adı verilmektedir (Oral, 1999).

Homoseksüalite insanlık tarihi kadar eskidir. En eski zamanlardan beri bazı toplumlarda evlenmeden önce erkeklerin homoseksüel ilişkiler içinde olması hoşgörüyle karşılanırsa; hatta teşvik edilse bile birçok kültürlerde ve dinlerde heteroseksüellikten daha az kabul edilebilir olarak karşılanmıştır (Hakim, 1999). Homoseksüellik farklı kültürlerde ve farklı zamanlarda ayrı tutum ve görüşlerle karşılanmasına rağmen toplum genel olarak eşcinselliğı sağlıksız ve sapkın bir durum olarak algılamıştır. Ancak bugün batılı sınıflandırma sistemleri ve araştırmacıların çoğı tarafından genellikle homoseksüalite, insan cinselliğinin normal bir formu olarak görülmektedir (Oral, 1999).

Ancak homoseksüelliğe yönelik tutumları değiştirmek amaçlı bazı çalışmalar yapılmasına rağmen, hala homoseksüellere ve homoseksüaliteye ilişkin yanlış inançlar ve kalıpyargılar devam etmektedir (Sakallı ve Uğurlu, 2001). Günümüzde özellikle geleneksel ve tutucu toplumlarda eşcinseller “öteki” olarak görülmektedir. Çoğu toplumda olduğu gibi Türkiye’de de homoseksüellik kabul edilemez ve normal dışı olarak görülmektedir. Toplumsal baskı nedeniyle homoseksüeller ailelerinden dışlanmakta, toplumun düşmanca davranışlarına maruz kalmakta, işlerini kaybetmekte ve baskı görmektedirler. Türkiye’de birçok homoseksüel kişi, bu önyargılı tutum ve davranışlar nedeniyle kendi cinsel tercihini bilen kişilerle birlikteyken, aile içinde ve ilişkilerinde huzursuz hissetmektedir (Sakallı, 2002).

Homoseksüel birey aykırı oluşundan dolayı kınanıp alay edildiğinde ilk zamanlarda “homoseksüel yönelimini” kabul edemez. Kendi cinsine yönelik ilgisinden dolayı kendini suçlamaktadır. Bununla beraber karşı cinsin bireylerinin aksine, toplum içinde özdeşleşebileceği sağlıklı modeller bulamaması sıkıntı verir. Kişi dış dünya ile kendine özgü, düşünce, duygu, cinsel istek ve fantezilerinin oluşturduğu iç dünyası arasında çatışma yaşamakta aynı zamanda ailesinden ve yakın çevresinden kabul görmeye çabalamaktadır. Bu şiddetli gerginlikler, kişinin anksiyete yaşamasına yol açarak zamanla savunma sistemlerinin etkisiz kalmasını ve bunun sonucunda da kişide nevroitik yakınmalar oluşmasına neden olabilir (Çekirge, 1999).

Homoseksüellerin heteroseksüel kadın ve erkeklerle karşılaştırıldığı meta-analiz sonuçlarına göre homoseksüellerin yaşam boyunca heteroseksüellerden daha fazla anksiyete bozukluklarına, duygu durum bozukluklarına ve madde kullanım bozukluklarına sahip olduğu belirtilmiştir (Meyer, 2003).

Cinsiyet rolü; biyolojik cinsiyet (kadın ve erkek), aktiviteler ve ilgi alanları (oyun aktiviteleri, oyuncaklar, ev işleri ve sözel, mekansal ve matematiksel başarı dereceleri gibi yetenekler), kişisel-sosyal özellikler (bağlılık, saldırganlık, baskın olma gibi davranış örüntüleri), cinsiyete bağlı sosyal ilişkiler (arkadaşlar, aileler ve önemli diğer yetişkinlerle taklit ve özdeşleşme) ve biçimsel ve sembolik yapılardan (beden dili ve konuşma biçimi) oluşmaktadır (Schiamberg, 1988).

Hemen her toplum erkeklerin ve kadınların davranışlarına ilişkin farklı beklentilere sahiptir. Çocuğun bu beklentileri karşılması için sonuç itibarıyla toplumun uygun gördüğü cinsiyet rolü standartlarını benimsemelidir. Cinsiyet rolü gelişimi erken çocuklukta cinsiyet bilinciyle başlamaktadır. Çocuk cinsiyet rolü standartlarını benimseyerek ergenlik boyunca bir cinsiyet rolünü daha belirgin hale getirir. Bu süreç genç yetişkinlikte de devam eder (Schiamberg, 1988).

Cinsiyet rolü sıklıkla bireyin kadınsı ve erkeksi psikolojik özelliklerinin derecelerine bağlı olarak tanımlanmaktadır. Kadınlara özgü olduğu kabul edilen sıcakkanlı, yumuşak başlı, duygusal ve bağımlı gibi özellikler kadınsı cinsiyet rolü olarak nitelendirilirken; prototipik erkeksi cinsiyet rolü çözümleyici, kendine güvenen, rekabetçi ve baskın olarak tanımlanmaktadır. Androjenlik kavramı ise yüksek düzeylerde kadınsı ve erkeksi özelliklerle betimlenirken, karşı cinsiyet rolü asıl cinsiyet ile cinsiyet rolünün zıt şekilde eşleşmesi olarak tanımlanmaktadır (Bem, 1974).

Yapılan birçok araştırmada cinsel yönelim ile cinsiyet rolü arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Yapılan araştırmalar incelendiğinde erkek homoseksüeller erkek heteroseksüellerden daha kadınsı bulunmuşlardır (Dunne, Bailey, Kirk, & Martin, 2000; Gençdoğan, Bağ, Kılıç ve Reis, 2005; Haslam,1997; Lippa, 2000,2002; & Thompson, Schwartz, McCandles, Edwards,1973). Ancak yapılan az sayıda araştırmada ise, erkek homoseksüeller, erkek heteroseksüellerden daha düşük düzeyde erkeksi bulunurken; daha yüksek düzeyde androjen bulunmuşlardır (Hooberman, 1975; Hooberman, 1979; Stringer & Grygier 1976).

Depresyon ile cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiler konusunda yapılan araştırmalarda çeşitli açıklamalar bulunmaktadır. Kadınsılık ve erkeksiliğin yüksek düzeyde olması (androjenlik) ile olumlu ruh sağlığı arasında ilişki kurulurken (Bem 1974, 1975), özellikle erkeklerde erkeksiliğin ruh sağlığı ile anlamlı pozitif ilişkili olduğu da bildirilmektedir (O’Heron ve Orlofsky 1990).

Cinsiyet rolü üzerine yapılan araştırmalar geleneksel kadınsı cinsiyet rolünün depresyon, düşük benlik saygısı ve zayıf başa çıkma becerileriyle ilişkili olduğunu göstermektedir (Bursik, 1991; Whitley, 1983). Lippa'ya (2000; 2002) göre ise karşı cinsiyet rollerine sahip olma intihar riskine neden olmaktadır.

Suçluluk ve utanç kavramları kimi zaman birbirlerinin yerine kullanılmalarına rağmen aslında farklı kavramlardır. Suçluluk genellikle, yapılan hata karşısında verilen yanıt gibi düşünülebilir. Utançta ise, kendini mutsuz hissetme ve hayal kırıklığına uğrama gibi duygular yaşanmaktadır (Barasch, 2000). Bireyin sosyal kuralları ve değerleri çiğnemesi ya da buna ilişkin tasarımlara farkındalığın eşlik etmesi sonucunda pişmanlık ve rahatsızlık duyması, suçluluk duygusu olarak tanımlanır. Utanç duygusunu yaşayan kişi yaşadığı toplumun değerlerini, kurallarını çiğnediği için ve dürüst davranmadığı veya aptalca davrandığı düşüncesine ilişkin sıkıntılı ve acı veren bir durum yaşamaktadır (Budak, 2000).

Cinsel kimliğin gizli tutulması homoseksüel kişilerin ruhsal sorunlar yaşamasına neden olan en önemli nedenlerden biri olabilmektedir. Kişiler damgalanmaktan, toplumdan dışlanmaktan, reddedilmekten, işlerini kaybetmekten ya da fiziksel saldırıya uğramaktan ve suçluluk, utanç duyguları yaşamaktan korktukları için cinsel kimliklerini saklayabilmektedirler (Meyer, 2003). Gizlenme nedeniyle beraberinde gelen yalanlar, durumunu örtbas etme ve sırların saklanması zarar verebilmekte beraberinde yaşanan suçluluk ve utanç duyguları ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Bybee, Sullivan, Zielonka & Moes, 2009).

Yapılan araştırmalarda cinsiyete bakmaksızın kadınsı cinsiyet rollerine sahip bireylerin, erkeksi cinsiyet rolüne sahip bireylerden daha yüksek düzeyde suçluluk ve utanç duygularına sahip oldukları belirtilirken (Evans, 1984; Bennetti, Quoid & Bursik, 2005); utanç duygusunun ayrıca depresyon, intihar, madde ve alkol kötüye kullanımı ilişkili olduğu bulunmuştur (Tangney, 1991).

Yurtdışında erkek homoseksüellerin cinsiyet rolüne göre depresyon düzeylerinin incelendiği araştırmalar yapılmıştır (Carlson ve Baxter, 1984; Fitzpatrick, Euton, Jones & Schmid, 2005). Ancak yurtdışında ve ülkemizde erkek homoseksüellerin cinsiyet rolüne göre suçluluk ve utanç duygularının incelendiği ve heteroseksüellerle karşılaştırıldığı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

1.1.Homoseksüalite (Eşcinsellik)

1.1.1. Tanım

İnsan cinselliği birbiriyle ilişkili olan dört faktörden oluşmaktadır: biyolojik cinsiyet, cinsel kimlik (erkek ya da kadın olmayla ilgili yaşanan psikolojik duyum) cinsel yönelim (erkeğe ve kadına dair davranışlara oluşmuş kültürel normlara bağıllık) ve cinsiyet rolüdür (Strickland, 2001).

Cinsel yönelim belli bir cinsiyetteki kişilere karşı gösterilen, duygusal ya da cinsel tepkilerdir. Tarif edilen üç tür cinsel yönelimden biri olan heteroseksüel (karşıcinsel) yönelim, karşıt cinsiyetten bireylerin cinsel obje olarak görülmesini ifade etmektedir. Homoseksüellik, kendi cinsiyetinden bireylerin cinsel obje olarak tercih edilmesi anlamına gelmektedir. Homoseksüellik, kadınlar için lezbiyen (lesbian) erkekler için gey (gay) terimleriyle ifade edilir. Biseksüel yönelim ise her iki cinsiyetteki bireylerin de cinsel obje olarak görülmesidir (Dökmen, 2004).

Kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönünü ifade eden cinsiyet (sex) terimi biyolojik bir yapıya karşılık gelmektedir. Dolayısıyla insanların cinsiyetleri normal koşullarda farklı iki üreme organına göre kadın ve erkek olarak iki türdür (Dökmen, 2004).

Ancak fiziksel cinsel özellikleri açısından erkek veya kadın olarak nitelendirilemeyen, her iki cinsin de birincil ve/veya ikincil cinsel özelliklerine (örneğin hem penise hem de vajinaya) sahip olan kişiler (hermafrodit) bulunmaktadır. Hermafrodizm, Turner sendromu, Klinefelter sendromu gibi kromozom anormalliklerinden, hormonal dengesizliklerinden, androjen duyarsızlığı gibi doğumsal metabolizma bozukluklarından vb. kaynaklanmaktadır. Hermafrodizmde kromozomlarda belirsizlik gözlenmektedir. Hermafroditlerin, örneğin yumurtalık dokularında XX kromozomları bulunurken, testis hücrelerinde XY kromozomları bulunmaktadır (Budak, 2005).

Hermafrodizm gibi transeksüalizm ve transvestizm de eşcinsellikle karışabilen kavramlardandır. Transseksüalizm; kişinin kendi bedeninin yanlış cinsiyet içinde hapsedildiğini hissederek cinsiyet düzenleme operasyonlarına yoğun istek duyması ve buna bağlı olarak girişimde bulunmasıyla kendini gösteren bir cinsel kimlik bozukluğudur (Landen ve ark., 1996a). Karşı cinsin giysilerini giyen kişilere ise transvesti denmektedir. Bazı transvestilerde belli bir ölçüde cinsiyet disforisi görülür; fakat kişi ameliyatla cinsel organını değiştirmek istemez. Bu kişiler hormon tedavisi görmek isteyebilirler ancak yine de cinsiyet değişimini arzu etmezler (Mondimore, 1999).

“Homoseksüalizm hem yıllar içinde hem de farklı kültürlerde birbirinden ayrı tutum ve görüşlerle karşılanmış bir antite olmasına rağmen, toplumdaki genel önyargı bu durumun bir çeşit “seksüel sapıklık ” olduğu şeklindedir. Bilimsel görüş ise, yıllar içinde ve bugün, Batılı sınıflandırma sistemlerinde ve çeşitli araştırmacıların makalelerinde, neredeyse hemen hepsinin ortak düşüncesiyle insan cinselliğinin normal bir formu olarak algılanmaya başlanmıştır” (Oral, 1999, s.1507).

DSM-II' nin 1968 yılında yayınlanmasından 1973 yılına kadar, cinsel sapmalardan biri olan homoseksüellik, cinsel istek veya aktivitelerin kendi cinsinden birine yöneltilmesi şeklinde tanımlanmıştır. 1973'te birçok profesyonelin ve eylemci erkek homoseksüellerin baskısıyla, Amerikan Psikiyatri Derneği Terminoloji Komitesi, homoseksüelliğin cinsel sapma kategorisinden çıkarılmasını ve bunun yerine 'cinsel yönelim rahatsızlığı' ifadesinin kullanılmasını önermiştir.

Bu yeni tanıda kullanılan rahatsızlık ifadesi sanki homoseksüel kadın ve erkeklerin “cinsel yönelimlerinden dolayı çatışma yaşadıkları ve bu yönelimlerini değiştirmek istedikleri” izlemine vermektedir.

Homoseksüelliğin psikoseksüel gelişimin erken dönemlerindeki bir saplantıyı yansıttığını ve dolayısıyla anormal olduğunu savunan ünlü psikiyatristlerin şiddetle karşı çıkmalarına rağmen, Psikiyatri Derneği üyeleri arasında yapılan oylama sonucunda homoseksüellik cinsel sapma kategorisinden çıkarılmıştır (Davison & Nealle, 2004).

DSM-II’te ise egoya yabancı (distonik) homoseksüellik adı altında yeni bir kategori yer almıştır. Ego distonik homoseksüellik; kendi cinsinden uyarılan, bu uyarılmadan sürekli stres duyan ve heteroseksüel olmak isteyen kişileri tanımlamaktadır. 1980 den sonra bu tanı çok az kullanılmıştır. DSM-III-R’de ego distonik homoseksüellik kategorisi de kaldırılmıştır. DSM-III-R’de ve DSM-IV’de homoseksüellik bir bozukluk olmaktan çıkarılmıştır. DSM-IV’te “Kişinin cinsel yönelimi ile ilgili sürekli ve belirgin bir stres yaşaması” kategorisi bulunmaktadır ve burada herhangi bir cinsel yönelim belirtilmemektedir. Şu anda ego distonik homoseksüelliğin yanında ego distonik heteroseksüellik tanısı da psikiyatrik sınıflandırmalarda yer almaktadır (Davison & Nealle, 2004).

1.1.2. Homoseksüelliği Açıklayan Teoriler

19. ve 20. yüzyıllarda eşcinselliğin etiyolojisine ilişkin birçok teori geliştirilmiştir. Ancak hiçbir teori eşcinsellik konusunu tam anlamıyla açıklayamamaktadır.

1.1.2.1. Psikanalitik Teori

Homoseksüaliteyle ilgili ilk açıklamalar daha çok analistler tarafından yapılmıştır. Freud homoseksüaliteyi psikoseksüel gelişimin tutulması (arrest) olarak değerlendirmiştir.

Ona göre sözü edilen, erkeğin kastrasyon (iğdiş edilme) korkusunun etkisiyle ödipal dönemden preödipal döneme regresyonu ile meydana gelmektedir. Kadınlardaki homoseksüalite de, yine ödipal çatışmalarla ilgilidir ve penise imrenme hissinin çözümünde bir yetersizliğe bağlı olarak oluşmaktadır. Freud'un bu ifadeleri, homoseksüaliteyi bir hastalık olarak tanımladığı anlamına gelmemektedir. Aslında kendisi de bundan çoğu kez bahsetmiş ve normalden farklı olmayan insanlarda gözlenebilen bir durum olarak düşünmüştür. Amerikalı annelere verdiği bir mesajda: “...homoseksüalite heralde ki avantaj bir durum değildir... ama hastalık olarak da kabul edilemez” demiştir (akt: Oral, 1999, s.1508).

Freud (1915); psikanalitik araştırmaların, eşcinselliği özel bir kişilik grubu olarak insanlığın kalanından dışlamasına karşı olduğundan bahseder. Bütün insanların bilinçdışında homoseksüel bir seçim yaptıklarını ortaya koymuştur. Psikanaliz, cinsiyetten bağımsız bir nesne seçiminin, herhangi yönde bir kısıtlamanın bir sonucu olarak normal ve homoseksüel tiplerin geliştiği ilk temel olduğunu düşünür. Yani psikanalitik görüşe göre erkeklerin sadece kadınlara cinsel yönden ilgi duyması da bir sorun olarak açıklanması gerekir ve bunun kimyasal bir çekimden kaynaklandığı da net değildir (Freud, 1997).

Bir insanın nihai cinsel tutumu, yapısal ve rastlantısal etkenlerin birbirleriyle etkileşmesi ile ergenliğin son dönemlerinde gerçekleşmeye başlar. Bu etkenlerden bazıları sonucu daha çok belirlese de insanlar arasındaki açık cinsel tutumlarda görülen çeşitlilik genellikle belirleyici etkenlerin çokluğunu gösterir. Homoseksüellerde arkaik yapıların ve ilkel ruhsal mekanizmaların düzenli olarak ağır bastığı görülür. Narsistik nesne seçimi ve anal bölgenin erotik önemini koruması en temel özellikleridir. Küçük yaşlarda cinsel etkinliklerden, korku nedeniyle uzak durma ve her iki ebeveyn varlığı nesne seçimini etkileyen önemli rastlantısal etkenler arasındadır. Erken yaşlarda güçlü bir babanın olmaması da sıklıkla homoseksüelliğin ortaya çıkmasında önemli bir faktördür (Freud, 1997).

Freud heteroseksüel erkeklerin geneline yakının ödip kompleksini aynı şekilde çözmelerine karşın farklı şekillerdeki homoseksüelliğin farklı ödipal şemalardan oluştuğunu açıklamaktadır. Freud buna bağlı olarak dört varyasyon tanımlamaktadır.

İlk varyasyona göre oğlan bilinçdışında anneye libidinal bağı korumak ister ancak bunu yapabilmesi için kastrasyon korkusunu azaltmak zorundadır. Dolayısıyla bilinçdışında annesinin penisini kaybetmemiş olduğuna ve babasının intikam almayacağına teminat veren bir libidinal obje arar.

Neticede, bilinçdışı olarak penise sahip bir annenin özelliklerine sahip, genç ve kadımsı bir oğlanı seçer. Bu varyasyondaki homoseksüel kişiler eşlerini sadece genç erkeklerden seçecektir (Lewes, 1995).

İkinci varyasyondaki kişiler anneleriyle aralarındaki ilişkiyi bilinçdışı olarak devam ettirmeye çalışırlar. Bu nedenle anneleriyle özdeşim kurarak, bir zamanlar kendilerinin sevildiği gibi ya da sevmeyi umduğu şekilde kendilerini sevecek kişileri seçerler. Bu erkekler tipik olarak kadımsıdır, davranışları anaçtır ve kişilik özelliği olarak ideal güzellikteki erkekleri seçerler (Lewes, 1995).

Üçüncü varyasyon oğlanın annenin yerine birincil libidinal nesnesini babaya yöneltmesi bakımından diğerlerinden ayrılır. Freud'a göre tüm erkek çocuklar bu tür arzular duyarlar, ancak bazılarına göre babaya duyulan bu erotik arzu, yapısal olarak anneye duyulana göre daha yoğundur. Ancak babaya duyulan bu yoğun arzu sonucunda ortaya çıkan kaygı nedeniyle babayla kurdukları bağı daha az kaygı uyandıracak şekilde sürdürürler. Bu gruptaki homoseksüeller, daha büyük yaşta erkeklerle bağlanarak bu kişilerle yarı eğitimsel bir ilişki yaşarlar. Eşlerinin penislerini idealize ederek idealize ettikleri kişi olma yolunda fanteziler kurarlar (Lewes, 1995).

Dördüncü varyasyonda ise ilk iki varyasyondaki gibi anne libidinal obje olarak görülür. Fakat ilk üçünde olduğu gibi erotik arzulardan değil, agresif arzulardan kaynak alınmaktadır. Anneye olan erotik bağ aynı şekilde terk edilir, fakat rekabet edilen kişiye odaklanılır (babası ya da bazı durumlarda büyük kardeşler). Bu rekabet çok yoğun olabilir ve erkek çocuk onlara karşı öldürücü fanteziler kurabilir. Kişi bu arzularla Freud'un reaksiyon formasyonu olarak adlandırdığı süreçle başa çıkmaktadır. Bu, rekabetçi duyguların tüm yoğunluğuyla korunması ancak tam tersi duygulara dönüştürülmesidir.

Kişi rakip olarak gördüğü ve nefret ettiği erkekleri artık erotik nesne olarak sever. Bu gruptaki homoseksüeller oldukça erkeksi, bazen biseksüel davranışlar gösterebilen, çoğunlukla diğer erkeklere duydukları hayranlık ve saygı hisleriyle karakterizedirler (Lewes, 1995).

Daha sonraki analistler homoseksüalite konusunda farklı açıklamalarda bulunsalar da psikanaliz, homoseksüaliteyi bir hastalık olarak görmemektedir.

Freud'un homoseksüellikte açıkladığı, bir erkeğin diğer erkeklerde kendini severek narsistik tatmine ulaşmasını, yeni Freudçulardan Karen Horney, kendinden yabancılaşma (self alienation) olarak görür. Horney, narsisizmi self-love'in bir ifadesi değil selften gelen yabancılaşma olarak ele alır. Dolayısıyla bireyin eşcinsel yönelimlerine neden olan ümitsizce selfini aramasıdır (akt: Öztürk, 1994).

Carl Jung (1942) her kişide psikolojik biseksüel bileşenler olduğundan ve kadının erkeksi, erkeğin de kadınsı özellikler barındırdığından bahseder. Jung'a göre bu özellikler bilinçdışından ve atalarımıza ait deneyimlerden gelmektedir (Diamant, 1995).

Alfred Adler (1946), homoseksüelliğin insanın aşağılık duygusuyla baş etmesini sağlayan bir korunma olduğunu açıklamaktadır. Adler'e göre heteroseksüel performansın yeterli olmadığı durumlarda erkek eşcinselliği ortaya çıkabilmektedir (Diamant, 1995).

Harry Stack Sullivan (1953–1970) karşı cinsle ilişkileri yaşamın erken dönemlerinde kesintiye uğrayan kişiler için "homoseksüel sendrom" açıklamasında bulunmuştur. Sullivan'a göre ergenlik öncesinde yaşanan eşcinsel ilişkiler heteroseksüelliğe geçişi kolaylaştırmaktadır (Diamant, 1995).

1.1.2.2. Biyolojik Teoriler

Homoseksüelliği biyolojik yönden açıklamaya çalışan araştırmacılar, psikoanaliz dışında bir tutum sergilemektedirler. Yetişkin cinsel yöneliminin, bebeklik ve erken çocukluk çağı deneyimleriyle belirlenmediğini, cinsel yönelimin, doğa gereği biyolojik nitelikte olduklarını savunmaktadırlar (LeVay & Hamer, 1994).

Biyolojik teori heteroseksüelliğin “normal” cinsel gelişim olduğundan bahseder. Androjenlerin kişiyi “erkek” yaptığını, androjenlerin yokluğunun ve /veya östrojenin varlığının ise kişiyi “kadın” yaptığını ileri sürer. Erkeklerin ‘erkeksi, erkeğe ait’ kadınların da ‘kadınsı, kadınlara ait’ davranışlarının olması gerektiğini açıklar. Dolayısıyla kadınlar, erkekleri cinsel açıdan çekici bulduklarından kendi cinsinden hoşlanan erkekler de kadınlara daha çok benzeyeceklerdir (feminen). Diğer yandan kadınları çekici bulmak da erkeklerin yaptığı bir şeydir ve bu nedenle hemcinslerini çekici bulan kadınlar daha çok erkeklere benzerler. İleri sürülen bu görüş, erkek ve kadın homoseksüellerin değerini düşürmeye yönelik stereotipler içermektedir (Kauth & Kalichman, 1995).

Homoseksüelliğin yapısal etkenleri konusunda araştırma yapan uzmanlara göre, kalıtsal ve hormonal düzensizlikler bireyin homoseksüel olarak dünyaya gelmesine ve homoseksüelliğe neden olmaktadır. Homoseksüellik bütünüyle yapısal etkenlerden kaynaklanır, değiştirilmesi imkânsız bir davranış şeklidir. (Çekirge, 1999)

Kallmann (1952) en az biri homoseksüel olan tek ve çift yumurta ikizleriyle yaptığı çalışmasında, tek yumurta ikizlerinin biri homoseksüel ise diğerinin de homoseksüel yönelimli olduğunu bulmuştur. Çift yumurta ikizlerinde ise genel erkek popülasyonuna göre farklılık saptanmamıştır.

Bailey ve Pillard (1991), 100 den fazla ikizle yaptığı çalışmada tek yumurta ikizlerinin %52'sinin, çift yumurta ikizlerinin %22 sinin ve evlat edinilmiş kardeşlerin %11 inin eşcinsel olduğunu bulmuştur.

Ailelerin incelenmesi genetik etmenleri koşullara uydurmayı amaçlamaktadır. Margolese ve Janiger (1973) yaptıkları araştırmada 24 heteroseksüelin (*Kinsey'in 0–2 ölçeğinde) akrabaları arasında yalnızca iki homoseksüel; oysa 28 homoseksüelden 17'sinin ailelerinde bir homoseksüel olduğunu saptadılar.

Hamer, Hu, Magnuson, Hu & Pattatucci'nin (1993) erkek homoseksüeller ve aileleriyle yaptığı araştırmanın bulgularına göre erkek homoseksüellerin anne tarafından amcalarında ve kuzenlerinde homoseksüel akrabalara rastlanırken baba tarafından akrabalara rastlanılmamıştır. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre ise anne tarafından bu tarz soy ağacına sahip olan 40 homoseksüel erkek kardeşin 33 ünde X kromozomunda bulunan bir genin (Xq28) ortak olduğunu saptamışlardır.

Mustanski ve arkadaşları (2005) daha önce Hamer'in çalışmasında rapor edilen bireyler ve aileleri üzerinde sadece bir X kromozomu taraması yapmak yerine, eksiksiz bir genom taraması yaptılar. Araştırmanın sonucunda açık şekilde benzer skorları olan farklı belirleyici işaretler buldular.

Doğum öncesi ya da sonrasında ortaya çıkabilecek hormonal düzensizliklerin homoseksüelliğe neden olacağı görüşünde olan uzmanlar yaptıkları araştırmalarda homoseksüellerde heteroseksüel bireylere göre daha düşük androjen seviyesi olduğunu saptamışlardır (Çekirge, 1999). Benzer şekilde erkek homoseksüellerde atipik östrojen feed-back paterni gözlenmiştir (Oral, 1999).

*Kinsey'in (1948) eşcinsel ve karşıcinsellerin davranışları arasındaki oranlara bağlı olarak yaptığı ölçümlerde mutlak eşcinsellikten salt eşcinselliğe uzanan bir sınıflama ortaya koymuştur. Buna göre kademe 0 mutlak karşıcinsellik, kademe 7 salt eşcinsellik, kademe 3 ise her iki cinsel davranışın yer aldığı durumu belirtmektedir (Corraze, 1985).

Margolese, 1970; Evans, 1972; Margolese ve Janiger, 1973, androsteron /etiokolanolon seviyesinin homoseksüellerde düşük olduğundan bahsetmektedirler. Kolodny ve arkadaşları (1972) testosteron seviyesinin sadece Kinsey'in 5 ve 6 ölçeğindeki homoseksüellerde düşük olduğunu açıklamışlardır (akt: Hart & Richardson).

Kız çocuklarının doğum öncesinde fazla miktarda androjenlere maruz kalması durumunda adolesans öncesinde beklenmedik şekilde agresif ve nonfeminin tutumlar gözlenmiştir. Benzer şekilde rahim içinde yoğun miktarda östrojene maruz kalan çocukların daha az atletik ve agresif ve diğer çocuklardan daha çekingen oldukları gözlenmiştir (Oral, 1999).

Beyin gelişiminde, prenatal hormon salınımlarının etkisi gözetildiğinde prenatal androjen seviyesi ve seksüel oryantasyon arasında bir ilişki olabileceği düşünülse de kanıtlanamamıştır (Oral, 1999).

Bazı uzmanlara göre beyin bölgesinde meydana gelen zedelenmeler eşcinselliği açıklamaktadırlar. Thompson (1949) hypothetical cerebral merkezde oluşan herhangi bir zedelenmenin homoseksüel eğilime neden olabileceği görüşündedir. Hoffer (1957) ise Oscar Wilde'in homoseksüelliğe yönelmesinin tek nedeninin cerebral sifilis olduğunu savunmaktadır. Ancak henüz homoseksüel eğilimlerle cerebral işlevler arasında ilişki olduğu ispatlanamamıştır (akt: Çekirge, 1999).

Swaab ve Hofman (1990) homoseksüel erkeklerdeki suprakiazmatik çekirdeğin heteroseksüel erkeklerden daha büyük olduğunu saptamışlardır. Lavey (1991) tarafından homoseksüel ve homoseksüel olmayan erkeklerdeki hipotalomik çekirdek üzerine yapılan araştırma sonucuna göre INAH3'ün (cinsel açıdan dismorfik çekirdeğin) eşcinsel erkeklerde daha küçük boyutta olduğunu belirtmiştir.

Byne ve arkadaşları (2001) erkek homoseksüellerde INAH3'ün heteroseksüel erkeklerden daha küçük heteroseksüel kadınlardan daha büyük olduğunu açıklamışlardır.

Yapılan araştırmalarda homoseksüel erkek ve kadınlarda solaklık ya da görsel-mekânsal veri gibi doğum öncesi hormonların etkilediği beyin işlevleri farklılık göstermektedir. Corpus callasum ve antreior cammissure gibi ilgili yapıların da homoseksüel erkeklerde daha büyük olduğu gözlenmiştir (Mondimore, 1999).

1.1.2.3. Öğrenme-Şartlanma Teorileri

Bazı görüşlere göre öğrenme ve koşullandırma eşcinselliğe yönelmenin gelişimine neden olmaktadır.

McGuire (1965) ilk cinsel deneyiminde doyuma ulaşan çocuğun gelecekte böylesi bir yaşam biçimine yöneleceğinden bahsederken Feldman ve Mc Culch (1971) eşcinsel bir yakınlaşmanın, ergenlikte ikincil cinsel karakterlerin gelişmeye başladığı esnada yaşanmasının eşcinselliğe neden olabileceğini ortaya koymaktadırlar. Bazı uzmanlar da karşı cinse duyulan aşırı korku ve kaygının (heterophobia) eşcinselliğe neden olduğu görüşündedirler (akt: Çekirge, 1999).

Radikal davranışçı teorisyenler, yenidoğanın genitallerinin kazara kendisiyle aynı cinsiyetteki bakıcı tarafından uyarılmasının, karşı cinsteki ebeveyn tarafından ortaya çıkarılan genital uyarım sonucunda ceza görmesinin, heteroseksüel ilişkilerle ilgili olumsuz mesajların, uyarılma yaşandığı sırada karşı cinsten bir partnerin olmayışının ve zayıf heterososyal yetilerin yetişkin homoseksüelliğini arttırıyor olabileceğini savunmaktadır (Kauth & Kalichman, 1995).

1.2. Cinsiyet Rolü Yönelimi

Cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) terimleri için kullanılan tanımlamalar her ne kadar açık ve nesnel şekilde yapılsa da, bunlar güçlü bağlarla birbirine bağlı ve bazen de çatışmalı tasvirlerdir (Galambos, 2004).

Cinsiyet (sex) kadın ya da erkek olmanın biyolojik durumunu belirtirken; toplumsal cinsiyet sosyal deneyimler sonucunda edinilen ve öğrenilen vasıflar olarak belirtilmektedir (Lippa, 2002). Ancak cinsiyeti ve toplumsal cinsiyeti birbirinden tamamen ayırmak mümkün değildir.

Kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkların hangisinin biyolojik temelli, hangisinin psikolojik-kültürel temelli olduğu hala içinden çıkılmamış bir sorun olarak görülmektedir (Lylton & Romney, 1991).

Aslında görülen bu farklılıkların çoğu cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin birlikte etkisinin bir sonucu olarak belirtilmektedir (Dökmen, 2004).

Cinsiyet rolü (toplumsal cinsiyet rolü) terimi, eril (masculine) ya da dişil (feminine) olarak etiketlenebilen davranışları, tutumları, değerleri, düşünme biçimlerini, konuşmayı, oturmayı ya da yürümeyi, giyinmeyi ve kişinin bedenini süslemesini kapsar (Onur, 2001).

Çocuklar, toplum tarafından kız ya da erkek olarak etiketlenmelerinin ardından cinsiyetin kültürel anlamlarını öğrenmeye ve kazanmaya başlarlar. Cinsiyetin kültürel anlamları, toplumsal cinsiyet rolleri olarak görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolü, toplumun tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilişkin bir grup beklentidir (Dökmen, 2004).

Sosyalleşme süreci ile kız ve erkek çocuklar, çeşitli etkinlikleri, nesnelere, oyunları, meslekleri ve kişilik özelliklerini uygun ya da uygun değil olarak ayırt etmeyi öğrenirler (Dökmen, 2004). Ergenlik döneminde cinsiyet farklılıklarından kaynaklanan biyolojik, bilişsel ve sosyal değişimler kızlar ve oğlanları, kadınlar ve

erkeklere dönüştürür (Galambos, 2004). Cinsiyet rolleri en yoğun şekilde yetişkinlik döneminde ortaya konmaktadır. Örneğin; kadınların hem toplumca daha başarılı olacakları düşünülen öğretmen, hemşire gibi mesleklere yönelmeleri hem de ev işleri ve çocuk bakımı gibi faaliyetlerle ilgilenmeleri beklenmektedir. Bu durum, beklenti doğrulama ve öz- düzenleme süreçleri aracılığıyla cinsiyet rolleriyle tutarlı davranışları besleyen bir dayatma haline gelir (Eagly, Wood & Diekman 2000).

Kadınlar genellikle kadınsı (feminen) erkekler ise genellikle erkeksi (maskülen) olarak sosyalleştirilmektedirler. Ancak toplumsal cinsiyet rolleri, bireyin cinsel tercihlerini belirlememektedir.

Birey biyolojik olarak erkek ya da kadın olabilir; birey toplumsal cinsiyet olarak geleneksel olan ya da olmayan rolleri benimseyebilir; birey cinsel obje olarak karşı cinsiyetten ya da kendi cinsiyetinden bireyleri tercih edebilir. Örneğin kadınsı cinsiyet rolünü benimsemiş bir erkeğin mutlaka homoseksüel olması beklenmemektedir (Dökmen, 2004).

1.2.1. Cinsiyet Rolüne İlişkin Teorik Yaklaşımlar

1.2.1.1. Psikanalitik Teori

Freud' göre çocuklar cinse bağlı kimliklerini, ana babalarıyla ilişkilerindeki çatışmalı sevgi ve kıskançlık duygularını çözerek kazanırlar. Erkek çocuk annesine duyduğu erotik sevgiden vazgeçerek babasıyla özdeşleşmeye başladığında, kız çocuk da annesiyle özdeşleşmeye başladığında cinsel kimliğini edinmeye başlamıştır (Onur, 2000).

Freud'un kuramında toplumsal cinsiyetin kazanımına ilişkin üç dönem görülmektedir: çocukların cinsiyet arasındaki farklılıkların farkında olmadıkları dönem, farklılıkları anlamaya başladıkları dönem ve ödipal dönem. İlk dönemde doğumdan itibaren erkek çocuklar penise sahip olduklarından dolayı libidoları bununla ilişkili olarak erkektir. Kız çocukları ise anatomik olarak hem vajinaya hem de erkeklik organı olan klitorise sahip olmalarından dolayı iki cinsiyetlidirler. Ancak kız çocuklarının yaşamlarının başlangıcında deneyimleri arasında sadece

klitorisleri yer aldığı için kız çocuklarının da libidoları erkektir. Dolayısıyla erkek çocukların ve kız çocukların cinsiyetleri ve toplumsal cinsiyetleri ilk dönemde erkeksidir. Bu dönemde çocuklar annelerinin kendilerinden ayrı olduğunu fark etmemektedir ve çocukların anneleriyle ilişkileri karşı cins ilişkisidir. İkinci dönemin başında (18- 24. aylarda) kadın ve erkek arasındaki farklılıklar çocuklar tarafından anlaşılmaya başlansa da bu dönemde de erkeklik merkezdedir ve sadece bilinen tek cinsiyettir. Freud' a göre çocukların cinsiyet kimliği penise sahip olma (erkekler) ya da olmama sorunudur. Erkek çocuklar ve kız çocuklar, kızlardaki penis eksikliğinin belki de kız çocuklarının geçmişte yaptıkları yanlış bir şey nedeniyle kaybedilmiş olduğunu düşünürler. Erkek çocukları eğer cinsel ilgilerini annelerine yöneltmeye devam ederlerse babalarının onları iğdiş (kastre) edeceğinden korkarak toplumsal cinsiyetin kazanımının üçüncü döneminde yani ödipal dönemde anneleri için babalarıyla çekişmekten vazgeçerler ve babalarıyla özdeşleşirler. Erkek çocuk, babasının her şeyini- otoritesini, sosyal normlarını ve daha fazlasını içselleştirir ve böylece sosyal dünyada erkek ve erkeksi olarak uygun yerlerini alır. Ödipal çatışmanın çözülmesiyle birlikte ahlaki yargılamanın kaynağı olan süper ego da gelişir ve erkek çocukları bir hayli gelişmiş idealizm duygusuna sahip olurlar. Kız çocukları kendi bedenlerini erkek bedeninden eksik bulmasından dolayı kendini eksik, zayıf ve aşağılanmış hissederler ve penis yokluğundan sorumlu tuttıkları annelerine düşmanlık duyarlar Kız çocukları bu dönemde babalarından umdukları penisi istemekten vazgeçerek pasif, kadınsı bir tutumla onlardan bebek sahibi olmayı hayal ederler. Freud' a göre kız çocukları zaten penise sahip olmadıkları için babaları için anneleriyle olan yarışlarında iğdiş edilme korkusu yaşamazlar. Bu nedenle süperegoları erkek çocukları kadar güçlü değildir. Ödipal çatışmayı erkeklerinki gibi çözemediklerinden karakter gücünü, ahlaki doğruluğu ve bir erkeğin idealizmini asla kazanamayacaklar yani erkekler kadar ahlaki bakımdan üstün olamayacaklardır (Burr, 1998; Dökmen, 2004; Onur, 2000).

1.2.1.2. Biyolojik Açıklamalar

Cinsiyet ile ilgili biyolojik açıklamalara göre kadın ve erkek arasındaki farklılıklar biyolojik faktörlere (üreme organlarına, hormonlara, beyin yapısına) dayanmaktadır.

Erkeklerin mekânsal yeteneklerde kadınların sözel yeteneklerde daha iyi düzeyde bilişsel işlevlere sahip olması beyin özelleşmesine dayanarak açıklanmaktadır (Dökmen, 2004). Doğum öncesi hormon seviyelerinin merkezi sinir sistemini ve beyin yapılarını düzenlediği, ergenlik dönemindeki hormon artışının üretkenliğin etkinleşmesiyle cinsiyet tipine uygun davranışları oluşturduğu düşünülmektedir. (Lippa, 2000; Urdy, 2000). Kızların kadın gibi yetiştirilseler bile doğum öncesinde maruz kaldıkları nispeten yüksek düzeyde androjen seviyesinin çocukluk ve ergenlikte cinsiyet tipine uymayan (yani erkeksi) ilgilere sahip olmalarına ve aktivitelerde bulunmalarına yol açtığı belirtilmektedir (Berenbaum, 1999; Berenbaum & Snyder, 1995).

Sosyobiyolojik açıklamalara göre ise cinsiyet farklılıklarının nedeni yüz binlerce yıllık evrimsel süreç ve genetik değişimdir (Dökmen, 2004). Kadın ve erkek arasında görülen farklılıkların kaynağı kadın ve erkeğin biyolojik özellikleri bağlamında üstlendikleri rollere dayanmaktadır. Kadınların çocuk doğurabilmeleri, erkeklerin ise bunu yapamamaları rolleri farklılaştırmaktadır. Ancak günümüzde doğum kontrol yöntemleri, çekirdek aileler ve erkeğin fiziksel gücünü göstermesiyle ilgili koşulların giderek azalmasıyla roller arasındaki farklılık büyük ölçüde ortadan kalksa da eski cinsiyet rolleri kadın ve erkek üzerinde baskı yaratmaya devam ederek her iki cinsiyetteki bireylerin davranış ve tutumlarını etkilemektedir (Chaffins, Forbes, Fugua & Cangemi, 1995; Doreen, 2002)

1.2.1.3. Sosyal Öğrenme Teorisi

Sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar doğuştan yansız durumdadırlar ve sahip oldukları biyolojik farklılıklar daha sonraki cinsel kimlik farklılıklarını tam anlamıyla açıklayamamaktadır. Seçici pekiştirme ve taklit, cinse bağlı kimliğin gelişim sürecinde temel rolü oynamaktadır. Çocuklar aynı cinsten ana babanın

davranışını model aldıkları için ödüllendirilirken, daha sonra yetişkinler ve yaşlıları tarafından toplumun, cinsine uygun atfettiği davranışlar için sistemli ödül ve cezalarla pekiştirilmektedir. Yani çocuk, taklit edilen uygun davranışlar için onay alarak ödüllendirilir, uygun olmayan davranışlar için ise cezalandırılmaktadır (Onur, 2000).

Erken dönem sosyal öğrenme teorileri toplumsal cinsiyet farklılıklarının gözlem, model alma, taklit ve pekiştirme yoluyla ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Çoğu sosyal öğrenme yaklaşımları aile, öğretmenler, akranlar, kardeşler ve kitle iletişim araçlarının atipik cinsiyet aktivitelerini cezalandırma ve tipik cinsiyet aktivitelerini ödüllendirme yoluyla cinsiyete göre nasıl davranılacağına ve cinsiyetin nasıl şekillendirileceğine dair model olduklarını öne sürerler (Galambos, 2004).

Bussey ve Bandura (1999) sosyal öğrenme yaklaşımını tekrar gözden geçirerek bu kurama kişisel, (bilişsel, motivasyonel, duygulanımsal, kendini düzenleyici), davranışsal (cinsiyetle bağlantılı etkinlikler) ve çevresel (günlük hayatta karşılaşılan sosyal etkiler) faktörleri de ekleyerek sosyal bilişsel model adıyla anılan bir kurama dönüştürmüşlerdir. Sosyal bilişsel kurama göre toplumsal cinsiyetin gelişimi üçlü karşılıklı nedensellik ile açıklanmaktadır. Yani bu faktörlerin her birinin diğerini etkilediğine inanılmaktadır (Galambos, 2004). Bandura, çocukların büyüklerin davranışlarını taklit etmenin yanında gözlemsel olarak da öğrendiklerini açıklamaktadır. Bandura'ya göre çocuklar bir modelin davranışlarını zihinlerinde çözümledikten sonra sonucun olumlu olduğunu inanırlarsa davranışı taklit edeceklerinden bahsetmektedir (Onur, 2000). Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri, diğer davranışlar gibi doğrudan ödül ya da ceza yoluyla ya da dolaylı gözlem ve model alma yoluyla öğrenilmektedir (Bigler, 1995; Durkin, 1995).

1.2.1.4. Bilişsel Gelişim Teorisi

Bilişsel gelişim kuramına göre, çocuklar kendilerini kız ya da erkek olarak etiketledikten sonra kendi cins kategorilerine uygun olan davranışları kazanmaya yönelmektedirler. Bu süreç "kendi kendini toplumsallaştırma" (self-socialization) adı verilmektedir. Kohlberg'in geliştirdiği kurama göre, çocuklar aşırı basitleştirilmiş, abartılmış, karikatürleştirilmiş bir imge şeklinde erkeklik ve dişilik

anlayışını kalıplaştırırlar (Onur, 2000). Kohlberg, çocukların cinsiyet rol gelişimlerini üç dönemde gerçekleştirdiğinden bahseder. Yaklaşık 2–3,5 yaş arasında gözlenen kendini etiketleme (gender labeling) döneminde, çocuklar cinsiyetin kalıcılığını ve değişmezliğini tam olarak kavrayamazlar da insanların iki cinsiyetten birine ait olduklarını fark etmeye başlamaktadırlar. Yaklaşık 3,5–4,5 yaşları arasındaki cinsiyetin kararlılığı (gender stability) döneminde çocuklar objelerin fiziksel görünüm bakımından farklılaştıkça farklı olacağını düşünmelerine rağmen bebekliğinde kız ya da erkek olan bir kişinin büyüdüğünde de aynı cinsiyette kalacağını yani cinsiyetinin sürekliliğini anlamaya başlamaktadırlar.

Cinsiyetin değişmezliği (gender consistency) döneminde ise ki bu yaklaşık 4,5–7 yaşlarına tekabül eder; çocuklar artık cinsiyetin fiziksel görünümünden bağımsız bir şekilde cinsiyetin değişmeyeceğini anlamaktadırlar. Yani bir kızın saçını kesildiğinde erkek olacağını düşünmezler (Dökmen, 2004).

1.2.1.5. Toplumsal Cinsiyet Şeması Teorisi

Bem tarafından geliştirilen toplumsal cinsiyet şema kuramı, sosyal öğrenme ve bilişsel gelişim kuramlarının özelliklerini birleştirmektedir. Bu kurama göre cinsiyetleri ayrıştırma, (tipleştirme-sex typing) çocuğun kendisine ait olanlar da dâhil edindiği tüm bilgileri toplumun kadınsılığa ve erkeksiliğe yönelik tanımlamalarına uygun biçimde kodlamaya ve organize etmeye hazır bulunuşundan kaynaklanmaktadır. (Bem, 1985; Bem, 1998; Bussey/Bandura, 1999; Dökmen, 2004; Onur, 2000). Cinsiyet şeması bireyin çocukluğunda kendilik kavramını oluştururken ve dünyayı algılamak için kadın-erkek ve kadınsılık ve erkeksilik arasındaki farklılıklara ilişkin inançları, bilişleri ve fikirleridir. Bu şemalar insanlar durumlar ve olayları organize ederek yorum yapmayı sağlarlar ve davranışları etkilemektedirler (Martin, 2000). Cinsiyet tipleştirme ise bireyin toplumsal cinsiyet şemalarını öğrenme sürecinde iki cinsiyet arasındaki farklılıkları görerek edindiği bilgiler doğrultusunda kendi cinsiyetini tanımlamasıdır (Dökmen, 2004). Çocuk, kendi kültüründe erkeklerle kadınlar arasındaki ayrımları gözlemlediğinde cinsiyet rollerinin özel içeriğiyle birlikte cinse bağlı ayrımların önemini de öğrenmektedir. Örneğin, bir çocuk erkeklerin genellikle güçlü, cesur, kızların ise iyi ve hoş olduğunu gözlemlediğinde cinslerin farklılığının yanı sıra bazı niteliklerin bir cinsten

diğerine daha uygun olduğunu öğrenmektedir (Onur, 2000). Çocuklar şematik seçiciliği kendilerine de uygulayarak kendi cinsiyetine uygun olanları öğrenmektedirler. Böylelikle zihinlerinde farklı iki cinsiyet şeması (kadın-erkek) yaratılmış olmaktadır (Bem, 1985; 1998). Dünyayı cinse özgü terimlerle algılayanlar cinse göre şemalaşmış (gender-shematic) ya da cinsiyete göre tipleşmiş (sex-typing) görülürken; bilgiyi öncelikle cinse bağlı temel ile ilişkili şekilde işlemeyen kişiler ise –androjen bireyler gibi- cinse göre şemalaşmış olmayan bireyler olarak adlandırılmaktadırlar (Onur, 2000). Bem bireylerin hem kadınsı hem erkeksi özelliklere sahip olabileceğini ve davranışlarında da bu eğilimi farklı seviyelerde ortaya koyabileceğini açıklamaktadır. Bem'e göre belli bir kültürde geleneksel cinsiyet rollerinin dışına çıkarak tipik olarak erkeksi kabul edilen olumlu özelliklerle, tipik olarak kadınsılığa atfedilen olumlu özellikleri birleştiren kişiler androjen bireylerdir. Androjenlik kavramı, geleneksel kadınsılık ve erkeksilik kavramlarına ve ruh sağlığıyla ilgili olarak ileri sürülen cinsiyet yanlısı ölçütlere karşı geliştirilen insanca bir seçenek sunduğu için oldukça desteklenmektedir (Bem, 1985).

Bailey and Zucker (1995) yaptıkları meta-analitik yeniden değerlendirme çalışmalarında çocukluk çağındaki cinsiyet rolleri gelişimi ve yetişkinlik cinsel yöneliminin ilişkisine dair açıklamaları iki kategoride sınıflandırmışlardır: biyolojik teoriler ve psikososyal teoriler.

Biyolojik teoriler hem cinsiyet rolü hem de cinsel yönelim için genetik faktörler, hormonal etkiler ve sinirsel yapıları önerirken, psikososyal teoriler sosyalizasyon, akran etkisi, aileden gelen pekiştireçler ve cinsiyete bağlı benlik kavramının gelişimi gibi psikolojik ve çevresel faktörlerin önemi üzerinde durmaktadırlar.

Yapılan araştırmalarda erkek eşcinseller erkek heteroseksüellerden daha kadınsı bulunmuşlardır (Dunne, Bailey, Kirk & Martin, 2000; Evans, 1971; Haslam, 1997; Manosevitz 1970, Manosewitz, 1971; Lippa, 2000; Lippa, 2002; Pillard, 1991; Thompson, Schwartz, McCandless & Edwards, 1973).

Ancak yapılan az sayıda araştırmada, erkek homoseksüeller erkek heteroseksüellerden daha düşük düzeyde erkeksi bulunurken daha yüksek düzeyde androjen bulunmuşlardır (Hooberman, 1975; Hooberman, 1979; Stringer & Grygier 1976).

Carlson & Baxter (1984) İrlandalı homoseksüel ve heteroseksüeller ile yaptıkları araştırmada erkek ve kadın heteroseksüeller kendilerini erkek ve kadın homoseksüellerden daha yüksek düzeyde kadınsı ve erkeksi olarak tanımlarken homoseksüeller heteroseksüellerden daha yüksek düzeyde androjen olarak tanımlamışlardır.

Heilbrun & Thompson (1977) tarafından yapılan araştırmada ise erkek homoseksüellerin ve erkek heteroseksüellerin cinsiyet rolü yönelimleri arasında anlamlı fark bildirilmemiştir.

Gençdoğan ve arkadaşları (2005) tarafından Erzurum'da erkek homoseksüel ve heteroseksüellerin cinsiyet rol uyumu ve psikolojik örüntülerinin araştırıldığı çalışmada erkek homoseksüellerin erkek heteroseksüellere göre kadınlık puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Erkeksi cinsiyet rolünde hiçbir erkek homoseksüel çıkmamıştır.

1.3. Depresyon

Psikiyatrik bozukluklar içinde en sık depresyon görülmektedir. Çökkünlük anlamına gelen depresyon, anlık bir ruh hali, bir sendrom ya da bir hastalık şeklinde olabilir. Günlük hayatta yaşanan sıkıntılar bazı kişilerde semptom halini alabilir ve çok daha azında hastalık belirtisi olabilir (Shorter, 1997). Klinik anlamda bahsedilen depresyon bu hastalık halidir. Depresyon, üzüntü, mutsuzluk, ilgi, iştah ve enerji kaybı, suçluluk duyguları, düşüncelerini belli bir konu üzerinde yoğunlaştıramama, ölüm ve intihar düşünceleri gibi semptomlarla kendini gösterir. (Sadock ve Sadock, 2009)

Depresyon kimi zaman kaygının da birlikte görüldüğü üzüntülü bir duygu durumu ile birlikte isteksizlik, değersizlik, karamsarlık ve bunun yanı sıra düşünce, konuşma, hareket ve fizyolojik işlevlerde yavaşlama ve durgunlaşma gibi duygu, düşünce ve davranışlarla karakterize edilen bir sendromdur (Öztürk, 2004).

Depresyonda, duygusal alanda, bilişsel ve vejetatif alanda olmak üzere üç alanda bozulma görüldüğü söylenebilir. Depresif duygudurum hastalar için olağan üzüntü duygusundan çok daha farklı nitelikte olmakta ve hastalar bu duyguyu ‘‘ıstırap veren duygusal bir ağrı’’ olarak tanımlamaktadırlar. Depresyondaki kişiler hiçbir şeyden zevk almadıklarından bahsetmektedirler. Bu hastaların genel olarak hem kendileri hem de dünya hakkında olumsuz düşünceleri bulunmaktadır. Umutsuzluk ve kişisel yetersizlik, kendilerini suçlayıcı ve kendilerini eleştirme yönünde duygu ve düşünceler mevcuttur. Fiziksel etkinliklerde azalma ve aşırı yorgunluk görülürken bazı zamanlarda bunun tam aksine yerinde durama ile kendini gösteren huzursuzluk hali de söz konusudur. Uykuya dalma ve sürdürme güçlüğü olduğu gibi çok az hastada aşırı uyku hali de görülebilmektedir. Bunların yanında iştahın azalmasına bağlı kilo kayıpları da görülmektedir (Köroğlu, 2007; Ziyalar, 2006).

Yapılan araştırmalara göre; tek bir risk etkeni depresyonun oluşumunu tam anlamıyla açıklayamamaktadır. Depresyonun risk faktörleri için genetik yapı, çevreyle olumsuz etkileşim ve bunun zamanlaması üzerine odaklanılmıştır. Düşük benlik saygısına sahip, süperegosu güçlü, kişiler arası ilişkilerinde bağımlı olan, olgun ve sürekli nesne ilişkileri kuramayan kişilerin depresyona daha yatkın oldukları belirtilmektedir (Köroğlu, 2007). Diğer yandan depresif belirtileri ortaya çıkarma riskini; kadın olmanın, 65 yaş üzerinde olmanın, dul olmanın, çekirdek aile olmanın ve günlük yaşam aktivitelerinde başkalarına bağımlı olmanın arttırdığı ileri sürülmüştür.. (Küey ve Güleç, 1993). Bunun yanı sıra düşük sosyoekonomik düzey, boşanmış olma, ailede depresyon öyküsünün olması, stresli yaşam olayları yaşama majör depresyon gelişimi için risk faktörleri oluşturmaktadırlar (Savrun, 1999).

En fazla kabul gören Amerikan Psikiyatri Birliği’ (APA) nin sınıflandırma sistemi olan DSM IV (Diagnostic and Statical Manual of Mental Disorders, Fourt Edition)’ e göre depresyon şu alt gruplar içerisinde değerlendirilmiştir.

1. Majör depresif bozukluk.
2. Distimik bozukluk.
3. Bipolar bozukluktaki depresyon.
4. Genel bir tıbbi duruma bağlı depresyon.
5. Depresyonlu uyum bozukluğu.
6. Başka türlü adlandırılmayan depresif bozukluk.
 - a- Premenstrüel disforik bozukluk.
 - b- Minör depresif bozukluk.
 - c- Yineleyen kısa depresif bozukluk.

Major depresif bozukluk depresif bozukluk denilince ilk akla gelen bozukluk olmakla birlikte diğer alt gruplardan daha fazla araştırılmıştır. Majör depresif bozukluk bir ya da birden fazla majör depresif epizodla, yani en az iki hafta süren depresif duygudurum ya da ilgi kaybının yanı sıra aşağıda belirtilen depresyon semptomlarından en az beşinin bulunması ile belirlenmiştir.

A. İki haftalık dönem içinde, daha önceki işlevsellik düzeyinde bir değişiklik olması ile birlikte aşağıdaki belirtilerden beşinin ya da daha fazlasının bulunmuş olması; en az birinin (1) depresif duygudurum ya da (2) ilgi kaybı ya da zevk alamama olması gerekir.

1. Hastanın kendisinin bildiri mi ya da başkalarının gözlemlemesiyle belirli, hemen hergün, gün boyu süren depresif duygudurum (çocuk ve ergenlere irritabl duygudurum olabilir)
2. Hemen hergün gün boyu süren, tüm etkinliklerin ya da bu etkinliklerin çoğuna karşı belirgin bir ilgi azalması ya da eskisi gibi zevk alamama
3. Diyet yapmadığı halde önemli derece kilo değişikliği (azalma ya da artma), örneğin bir ayda vücut ağırlığının %' 5 inden fazlası kadar değişiklik; ya da iştahın azalmış veya artmış olması
4. Hemen her gün uykusuzluk ya da aşırı uyuma
5. Hemen her gün başkalarınca da gözlenebilir bir psikomotor ajitasyon ya da retardasyonun varlığı
6. Hemen her gün yorgunluk, bitkinlik ya da enerjisizliğin varlığı

7. Hemen her gün değersizlik, aşırı ya da uygun olmayan suçluluk duyguları (hezeyan düzeyinde olabilir)
8. Hemen her gün düşüncelerini bir yoğunlaştırma yetisinde azalma, kararsızlık
9. Yineleyici ölüm ya da intihar düşünceleri, intihar tasarısı ya da girişimi

B. Bu belirtiler karma bir episodun tanı ölçütlerini karşılamamaktadır.

C. Bu belirtiler klinik açıdan belli bir sıkıntıya ya da toplumsal, mesleki ve önemli diğer işlevsel alanlarda bozulmaya neden olmaktadır.

D. Bu belirtiler bir madde kullanımının ya da genel tıbbi bir durumun etkilerine bağlı değildir.

E. Bu belirtiler yas ile daha iyi açıklanamaz. Yani sevilen birinin kaybindan sonra ise, iki aydan daha uzun sürmekte ya da belirgin işlevsel bozulma, değersizlik düşünceleriyle hastalık düzeyinde uğraşma, intihar düşünceleri, psikotik belirtiler ya da psikomotor retardasyon bulunmaktadır.

Majör depresif bozukluk için yaşam boyu risk kadınlar için % 10–25, erkekler için % 5–12 olarak bulunmuştur. Distimik bozukluk için bu oran yaklaşık % 6, bipolar bozukluk için ise %1 olarak bulunmuştur. Majör depresif bozukluğun toplum örnekleminde nokta prevalansı erişkin kadınlarda % 5–9 arasında, erkeklerde %2–3 arasında değişmektedir (Köroğlu, 2007).

Günümüzde tedavi edilmeyen depresyonun kronikleştiği, atak sayısının artmasıyla birlikte yıkımının da arttığı ve kişiye doğrudan ya da dolaylı yoldan zararlar verdiği bilinmektedir (Savrun, 1999). Depresyon, dünyadaki ölümcül hastalıklar listesinde ilk üçe giren en etkili öldürücü olarak açıklanmaktadır. Bunun nedeni ise depresyonun, intihar gibi sonuçlarının olmasının yanında alkolizmden kalp rahatsızlığına kadar birçok kronik rahatsızlığın da en belirleyici faktörlerinden biri olmasıdır (Solomon, 2005).

Bagley ve Tremblay (1997) 18–27 yaşları arasındaki erkek homoseksüel ve biseksüellerle yaptıkları araştırmanın sonucunda homoseksüel yönelimli erkeklerin % 62 sinin intihar teşebbüsünde bulduklarını ortaya koymuşlardır. Heeringen ve

Vincke (2001) ise 215 homoseksüel ve 189 heteroseksüel ile yaptıkları araştırmada homoseksüel ya da biseksüel kişilerin heteroseksüellerden 2 kat daha fazla intihar fikrine sahip olup 4 kat daha fazla intihar davranışında bulduklarını belirtmişlerdir.

Safren ve Heimberg (1999)' e göre homoseksüel ve biseksüel gruplardan oluşan cinsel azınlık grupları heteroseksüellerden daha fazla intihar, umutsuzluk ve depresyon bildirmişlerdir.

Meyer'in (2003) eşcinsellerin heteroseksüel kadın ve erkeklerle heteroseksüellerle karşılaştırıldığı metaanaliz sonuçlarına göre eşcinsellerin yaşam boyunca heteroseksüellerden daha fazla anksiyete bozukluklarına, duygudurum bozukluklarına ve madde kullanım bozukluklarına sahip olduğu belirtilmiştir.

Russell ve Keel (2002) homoseksüel ve heteroseksüel erkeklerle yaptıkları araştırmanın sonucunda homoseksüel erkeklerin daha fazla depresyon ve düşük benlik saygısına sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Homoseksüel bireyler heteroseksüel bireylerden daha fazla anksiyete, depresyon ve umutsuzluk bildirmişlerdir. (Fergusson, Horwood & Beautrais, 1999; Lock ve Steiner, 1999 & Safren ve Heimberg 1999). Bunun yanı sıra erkek homoseksüeller erkek heteroseksüellerle karşılaştırıldığında daha fazla intihar teşebbüsünde bulunmakta ve aynı zamanda intihar teşebbüsleri ciddi hasarlara yol açmaktadır (Bagley ve Tremblay 2000; Gençdoğan ve ark., 2005; Fergusson ve ark. 1999; French ve ark. 1998; Safren ve Heimberg 1999).

Öztürk (1994) erkek homoseksüellerde anksiyete ve depresyon düzeylerini değerlendirmesine yönelik yaptığı çalışmada erkek homoseksüellerin sürekli anksiyete ve depresyon puanlarının erkek heteroseksüellerden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bulmuştur. Öztürk (1997), kadın homoseksüellerle tekrarladığı araştırmasında kadın homoseksüellerin sürekli anksiyete ve depresyon düzeylerinin kadın heteroseksüellerde anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Bağ, Gençdoğan, Reis, & Kılıç (2005) tarafından erkek homoseksüel ve heteroseksüellerin psikolojik örüntülerinin araştırıldığı çalışmada homoseksüel ve heteroseksüel grup arasında psikolojik belirti puanları açısından anlamlı bir fark bulunmazken; erkek homoseksüeller, erkek heteroseksüellere göre anlamlı olarak daha fazla intihar girişiminde bulunmuşlardır.

Depresyon ile cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiler konusunda yapılan araştırmalarda çeşitli açıklamalar bulunmaktadır.

Cinsiyet rolü üzerine yapılan araştırmalar geleneksel kadınsı cinsiyet rolünün depresyon, düşük benlik saygısı ve zayıf başa çıkma becerileriyle ilişkili olduğunu göstermektedir (Bursik, 1991; Whitley, 1983).

Kadınsılık ve erkeksiliğin yüksek düzeyde olması (androjenlik) ile olumlu ruh sağlığı arasında ilişki kurulurken (Bem, 1974, 1975), düşük kadınsılık, düşük erkeksilik ve yüksek düzeydeki kadınsılığın depresyon ile ilişkili olduğu ileri sürülmektedir (Moller-Leimkuhler & ark., 2002)

Hyatt (1977) üniversite öğrencilerinde cinsiyet rolleri, benlik saygısı ve depresyon düzeylerini incelediği araştırmasında erkeksiliğin hem erkek hem kadınlarda benlik saygısı ile pozitif, depresyon ile negatif yönde ilişkili olduğunu saptamıştır. Bunun yanı sıra sadece kadınlarda kadınsılığın depresyon düzeyleri ile negatif, benlik saygısı ile ise pozitif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Erkeksiliğin özellikle erkeklerde ruh sağlığı ile anlamlı pozitif ilişkili olduğu da bildirilmektedir (O’Heron ve Orlofsky 1990). Dökmen (1997a) ise, erkeklerde kadınsılık puanının depresyonun açıklanmasında önemli katkısının olduğundan söz etmektedir.

Öte yandan Burris, Branscombe ve Klar (1997) ve Dökmen (2000) erkeklerde kadınsılık ve erkeksilik puanlarının ayrı ayrı depresyon ile ilişkili olarak bir tahmin gücü sağlamadığını belirtmektedirler.

Waelde, Silvern and Hodges (1994), araştırmalarında erkeklerde yüksek düzeyde erkeksiliğin düşük düzeyde intihar eğilimi ile ilişkili olmasının yanı sıra erkeksilik ve kadınsılık puanlarının erkeklerde olumsuz yaşam olayları ve bunların yarattığı stres yaşantılarıyla birlikte depresyonla ilişkili olduğunu bildirmektedirler.

Karşı cinsiyet rolünün, sosyal ret ile birlikte başa çıkma becerilerinin ve esnekliğin azalmasıyla ilişkili olduğu bildirilmektedir (Brems & Johnson, 1988; Lippa, 2000, 2002). Karşı cinsiyet rollerine sahip olan kişilerin androjen ve cinsiyetiyle aynı yönde cinsiyet rollerine (kadın için kadınsı, erkek için erkeksi) sahip olan kişilerle kıyaslandığında daha yüksek düzeyde intihar fikirlerine sahip olduğu belirtilmektedir (Fitzpatrick ve ark., 2005; Street & Kromrey, 1995).

Hooberman'a (1979) göre hem homoseksüel hem de heteroseksüel erkeklerde androjen cinsiyet rolüne sahip olan bireyler yüksek düzeyde benlik saygısına sahip iken belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerde ise düşük düzeyde benlik saygısı görölmektedir. Araştırma sonucunda kadınsılık ve benlik saygısı arasında bir ilişki bulunmadığı ortaya konmuştur. Ayrıca erkek homoseksüeller ve heteroseksüeller arasında benlik saygısı aından anlamlı fark gözlenmemiştir.

Carlson ve Baxter (1984) İrlandalı erkek ve kadın homoseksüel ve heteroseksüellerde cinsiyet rolleri, benlik saygısı ve depresyon düzeylerini inceledikleri çalışmalarında her iki grup arasında benlik saygısı ve depresyon düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığını saptamışlardır. Araştırmanın sonucunda erkeksi cinsiyet rolüne sahip kişiler en düşük depresyon puanlarını alırken kadınsı cinsiyet rolüne sahip kişilerde depresyon puanlarının en yüksek düzeyde olduğu gözlenmiştir. Androjen ve belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerde ise orta düzeyde depresyon puanları olduğu saptanmıştır.

Fitzpatrick ve ark. (2005) heteroseksüeller ve cinsel azınlık grubu adı altında gey, lezbiyen, biseksüel ve transseksüeller ile cinsel yönelim, cinsiyet rolü ve intihar riski arasındaki ilişkileri inceledikleri araştırmalarında cinsel yönelime bakmaksızın, karşı cinsiyet rolü yönelimine sahip bireylerin intihar belirtilerinin daha yüksek düzeyde olduğunu bulmuşlardır.

Ancak cinsel yönelim ve cinsiyet rolü arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmamıştır. Ayrıca cinsiyet rolü yönelimi depresyon, çaresizlik ve problem çözme becerilerini belirlemede bir tahmin gücü sağlamamaktadır.

1.4. Suçluluk ve Utanç duygusu

Suçluluk ve utanç insanlarla kurulan ilişkilerde diğer kişiyi rahatsız edecek davranışlarda bulunulduğunda yaşanabilen iki duygudur. Bu duygular yoluyla kişiler rahatsız edici davranışlarını fark ederek bu davranışlarını düzeltme yoluna gidebilirler. Suçluluk ve utanç kavramları iç içe geçmiş gibi görünmesine rağmen aslında farklı kavramlardır. Suçluluk genellikle, yapılan hata karşısında verilen yanıt gibi düşünülebilir. Utançta ise, kendini mutsuz hissetme ve hayal kırıklığına uğrama gibi duygular yaşanmaktadır (Barasch, 2000).

Budak'a (2005) göre suçluluk duygusu dinen, kanunen ya da ahlaki yönden ayıplanan, yasaklanan değerleri, kuralları, töreleri çiğnediğimizde ortaya çıkan düşüncenin yarattığı rahatsızlık ve pişmanlık duygusudur. Utanç duygusu ise bu değerler, kurallar ve töreleri çiğneyen kişinin benliğini olumsuz değerlendirilmesiyle ortaya çıkarak acı vermektedir.

Freud (1905; 1953) erken dönem çalışmalarında utancın seksüel dürtülerin dışavurumuna karşı oluşan bir reaksiyon formasyonu olarak tanımlamıştır. Freud'a göre utanç, id ve egodan gelen dürtülerin ve davranışların süperego'nun ahlaksal standartlarıyla uyuşmaması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Freud (1914; 1957) yine erken dönem çalışmalarında "ego-ideal" kavramını ortaya atmıştır. Freud her ne kadar sonraki çalışmalarında bu kavramı terk etse de sonraki psikologlar ego-ideal (ideal kendilik değeri) ve süperego arasındaki ayrımlar üzerine odaklanmışlardır. Örneğin Piers ve Singer (1953) suçluluk duygusunu ego ve süperego arasındaki uyumsuzluktan kaynaklandığını belirtirken ego ve ego-ideal arasındaki uyumsuzluk sonucunda ise utanç duygularının ortaya çıktığından bahsetmektedir (Tangney & Dearing, 2002).

Erikson'un psikososyal gelişim kuramının ikinci ve üçüncü dönemlerinde suçluluk ve utanç duygularının gelişiminden bahsedilmiştir. Çocukluk döneminin 1,5–3 yaşları arasını kapsayan “özerkliğe karşı utanç ve şüphe” dönemi çocuğun kas sistemindeki gelişimin etkisi altındadır. Çocuklar bu dönemde bağımsızlıklarını kazanmak için psiko-motor hareketlerindeki kontrol ve öz-yeterliliği deneyerek bundan haz almak isterler. Bu dönemi çocuklar başarıyla atlattırlarsa yeterlik duygusunu, kendine güveni ve öz değerlerini kazanmış olurlar. Çocuklar bu yeterliliği yerine getirmezlerse veya engellenirlerse bağımlılık duyguları, utanma ve kendi değerliliklerine yönelik şüphe yaşarlar (Özbay, 2003). Dolayısıyla bu dönemde, benlik saygısının yitimine yol açmayan bir öz denetim duygusundan kalıcı bir niyet ve gurur duygusu oluşurken; öz denetimin yitimi ve aşırı denetleme duygusundan ise kuşku ve utanca yönelik kalıcı bir eğilim doğmaktadır (Erikson, 1984). 3–6 yaşlarını kapsayan “girişimciliğe karşı suçluluk duygusu” döneminde ise çocuk etkinlik alanlarını büyük ölçüde geliştirerek daha fazla toplumsal yönelimli olmaktadır. Erikson'a göre, çocuğun amaçlarına ulaşmak amacıyla içinde bulunduğu girişim duygusu sorgulama, deneme ve yanılmalara olanak sağlayan bir ana babalık üslubu ile nitelik kazanıyorsa gelişimini sürdürecektir. Diğer yandan ana babalar yaklaşımlarında denetleyici ve kısıtlayıcı iseler çocukların suçluluk duygusunu pekiştireceklerdir (Gander & Gardiner, 2001).

Suçluluk ve utanç duyguları olumsuz duygulanımlar içermektedir ancak odaklanılan olumsuz duygulanımlar farklıdır. Fenomonolojik yaşantıların farklılıkları farklı olumsuz duygulanımlar doğurmaktadır. Suçluluk, bazı özel hareket veya başarısız davranışlarla ilişkili bir kavramdır. “ Olan kötü bir şeyden” pişmanlık veya üzüntü duyma ve bu şeyi telafiye yönelik gerilim duymaktadır. Suçluluk, bir ya da başka bir nedenden dolayı utanç duyma, gerilim, pişmanlık ve üzüntü duygularının onarımı özellikle engelliğinde oldukça tedirgin edici olabilir (Tangney, Wagner & Gramzow, 1992). Utanç duyguları ise suçluluk duygularından çok daha fazla acı verici ve dayanılmazdır. Utanç bütün benlik ile ilgili bir kavramdır. “Kötü şey” “kötü ben” olarak yansıtılır ve tüm benlik acı verici şekilde olumsuz değerlendirilir. Bu olumsuz ve acı verici değerlendirmeler sonucunda kişi kendini daralmış, küçülmüş, değersiz ve güçsüz hissetmektedir (Tangney, Wagner & Gramzow, 1992).

Suçluluk, utanç ile karşılaştırıldığında daha çok özel hata üzerine, mağdur ile ilgili nedenlere odaklanmakta bununla birlikte redde ve pişmanlığa yol açmaktadır (Tangney & Dearly, 2002). Kısa süren ve çok özel hataya bağlı olarak yaşanan bu duygu, yaşanan olayın çaresinin bulunmasına, uzlaşmacı davranışlara, (itiraf etme, özür dileme, verilen zararları tanzim etme ve onarma gibi) toplum lehine hareket etmeye ve amaç yönelimli davranışların ortaya çıkarmasına neden olmaktadır (Quiles ve Bybee 1997). Yaşanan olay çözümlenemez ve sürekli biçimde devam ederse suçluluk duygusu kronikleşebilir. Suçluluk duygusunun bir formu olan kronik suçluluk duygusu ruhsal bozukluklarla ilişkilidir (Ferguson ve ark. 1999; Haggarty ve Bybee 2004a; Quiles ve Bybee 1997).

Utanç duygusunu yaşayan bireyler sanki yerde sıkışmış, ürkmüş, küçülmüş, canı yanmış gibi hissederler (Harder&Zalma, 1990). Kişinin düşünce ve duyguları ile alakalı olarak hareketlerinde yüzünü saklama, başka tarafa yönelme, durumdan kaçınma gözlenmektedir (Tangney & Dearly, 2002).

Yapılan çalışmalarda utanç duygusunun depresyon, öfke, sinirlilik gibi zayıf psikolojik sonuçlara yol açtığı bildirilmektedir (Tangney, 1991; Tangney, Wagner, Fletcher, & Gramzow, 1992). Yüksek düzeylerdeki utanç duygusu, intihar, madde ve alkol kötüye kullanımı ve depresyona yol açmaktadır (Harder, 1995; akt: Bybee, 2009).

Harder ve Lewis (1987) suçluluk ve utanç duygusunun depresyon, anksiyete düşmanlık ve düşük benlik saygısıyla ilişkili olduğunu belirtmektedirler.

Psikoanalitik yönelimli klinikçiler ve teorisyenler utanç duygusunun depresyon, bipolar bozukluk, şizofreni ve narsisizmde anahtar rolü olduğunu belirtmektedirler (Kohut, 1971; Morrison, 1989; Morrison, 1987; Nathanson, 1987 akt: Tangney, Wagner, Gramzow, 1992).

Wright, O’Leary ve Balkin (1989) utanç, suçluluk, narsisizm ve depresyon ilişkilerini saptamak amacıyla yaptıkları araştırmalarında utanç ve suçluluk ile narsisistik yaşantıların ve özellikle utancın narsisizm ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Utanç ile depresyon arasında ise yine suçluluktan daha güçlü bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir.

Beklenen ebeveynsel onay, diğer kişilerden gelen olumsuz değerlendirmeler ile ilgili endişeler, sıkılganlıklar, küçük görölme ve sosyal normlara uymuyor olmak utanç duygusunun ortaya çıkmasına neden olan durumlardır (Haggarty ve Bybee 2004b). Bu durumlar heteroseksüel bireylerden çok erkek homoseksüeller için daha fazla göze çarpıyor olabilmektedir (Bybee, Sullivan, Zielonka & Moes, 2009). Kendilerini erkeksilik, erkek cinsiyet rolü kalıbı ve normatif cinsel davranışlar gibi kendilerini çevreleyen sosyal kuralları kıran kişiler olarak adlandıran yani erkeksi rollerden yoksun erkek homoseksüeller arasında utanç düzeyleri daha yüksek düzeyde bulunmuştur (Allen ve Olesan 1999).

Meyer’e (2003) göre cinsel kimliğini gizli tutmak homoseksüel bireylerin ruhsal problemler yaşamasına neden olan en önemli nedenlerden biridir. Kişiler damgalanmaktan, toplumdaki dışlanmaktan, reddedilmekten, işlerini kaybetmekten ya da fiziksel saldırıya uğramaktan, suçluluk ve utanç duyguları yaşamaktan korktukları için cinsel kimliklerini saklayabilmektedirler. Gizlenme nedeniyle beraberinde gelen yalanlar, durumunu örtbas etme ve sırların saklanması zarar verebilmekte beraberinde yaşanan suçluluk ve utanç duyguları ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Homoseksüel bireylerin cinsel yönelimlerini ifşa etmeleri suçluluk ve utanç duygularının engellenmesine neden olabilmektedir. Bunun tersine cinsel yönelimlerini gizleme hilekârlık ile ilişkilendirildiğinde zararın artmasına, uzun süreli utanç ve suçluluk duygularının ortaya çıkmasına yol açabilir. Cinsel kimliğini ifşa etmekten doğan sosyal olarak damgalanma ve fiziksel şiddetten dolayı duyulan korku bu dönemi körükleyebilir (Bybee ve ark., 2009).

Bybe ve ark. (2009) erkek homoseksüel ve erkek heteroseksüellerin ruh sağlığı, suçluluk utanç duyguları ve depresyon düzeylerini inceledikleri araştırmalarında cinsel yönelim ile depresyon, suçluluk-utanç duyguları ve ruh sağlığı arasında ilişki bulunmamıştır. Ancak suçluluk ve utanç duygusunun erkek homoseksüel ve heteroseksüellerde olumsuz ruh sağlığı ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Erkek homoseksüeller arasında cinsel kimliğini saklı tutmanın ve gizli davranışların suçluluk ve utanç duygusu ile ilişkili olduğu saptanmıştır.

Çoğu araştırmacı cinsiyet farklılıklarının da suçluluk ve utanç duygularına yol açtığını keşfetmişlerdir. Yetişkin örneklem ile yapılan çalışmalarda sıklıkla kadınların erkeklerden daha fazla suçluluk ve utanç duygusu yaşadıkları bildirilmektedir (Evans, 1984; Ferguson & Crowley, 1997; Ferguson, Eyre, & Ashbaker, 2000; Lutvak & Ferrari, 1996).

Cinsiyet rolü ile ilgili yapılan araştırmalarda da cinsiyet rolünün hem erkeklerde hem de kadınlarda utanca yatkınlıkla ilişkilendirildiği belirtilmektedir (Efthim, Kenny, & Mahalik, 2001). Yapılan araştırmalarda cinsiyete bakmaksızın kadınsı cinsiyet rollerine sahip bireylerin erkeksi cinsiyet rolüne sahip bireylerden daha yüksek düzeyde suçluluk ve utanç duygularına sahip oldukları belirtilmiştir. (Evans, 1984; Bennetti-McQuoid & Bursik, 2005)

1.5. Araştırmanın Amacı

Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde yurtdışında homoseksüellerin cinsiyet rolüne göre depresyon düzeylerinin ve ayrıca homoseksüel bireylerin suçluluk-utanç duygularının incelendiği araştırmalara rastlanmaktadır (Carlson ve Baxter, 1984; Fitzpatrick, Euton, Jones & Schmid, 2005; Bybee ve ark., 2009). Ancak hem yurt dışında hem de yurt içinde erkek homoseksüel ile erkek heteroseksüellerin cinsiyet rollerine göre suçluluk-utanç duygusu ve depresyon düzeylerinin araştırılması konusunda açık olduğu gözlemlenmektedir. Bu araştırmanın en temel amacı, erkek homoseksüel ve heteroseksüellerin suçluluk-utanç duygularının ve depresyon düzeylerinin karşılaştırılması; cinsiyet rollerinin

suçluluk-utanç duyguları ve depresyon düzeyleri üzerindeki etkilerinin araştırılmasıdır. Bu doğrultuda, yanıt aranacak araştırma soruları;

- 1- Cinsel yönelime (homoseksüel, heteroseksüel) göre depresyon düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşacak mıdır?
- 2- Cinsel yönelime (homoseksüel, heteroseksüel) göre suçluluk düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşacak mıdır?
- 3- Cinsel yönelime (homoseksüel, heteroseksüel) göre utanç düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşacak mıdır?
- 4- Cinsiyet rolü yönelimine (kadınsı, erkeksi, androjen, belirsiz) göre depresyon düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşacak mıdır?
- 5-Cinsiyet rolü yönelimine (kadınsı, erkeksi, androjen, belirsiz) göre suçluluk düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşacak mıdır?
- 6- Cinsiyet rolü yönelimine (kadınsı, erkeksi, androjen, belirsiz) göre utanç düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşacak mıdır?
- 7- Cinsel yönelim ve cinsiyet rolüne göre depresyon düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşacak mıdır?
- 8- Cinsel yönelim ve cinsiyet rolüne göre suçluluk düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşacak mıdır?
- 9- Cinsel yönelim ve cinsiyet rolüne göre utanç düzeyleri anlamlı düzeyde farklılaşacak mıdır?

1.6. Araştırmanın Önemi

Yapılan çalışmalarda utanç duygusunun depresyon, öfke, sinirlilik gibi psikolojik sonuçlara yol açtığı bildirilmektedir (Tangney, 1991; Tangney, Wagner, Fletcher, & Gramzow, 1992). Yüksek düzeylerdeki utanç duygusu, intihar, madde ve alkol kötüye kullanımı ve depresyona yol açmaktadır (Harder, 1995; akt: Bybee, 2009). Harder ve Lewis (1987) utanç duygusu ile birlikte suçluluk duygularının da depresyon, anksiyete düşmanlık ve düşük benlik saygısıyla ilişkili olduğunu belirtmektedirler.

Günümüzde tedavi edilmeyen depresyonun kronikleştiği, atak sayısının artmasıyla birlikte yıkımının da arttığı ve kişiye doğrudan ya da dolaylı yoldan zararlar verdiği bilinmektedir (Savrun, 1999). Depresyon, dünyadaki ölümcül hastalıklar listesinde ilk üçte bulunmaktadır. Bunun nedeni ise depresyonun, intihar gibi sonuçlarının olmasının yanında alkolizmden kalp rahatsızlığına kadar birçok kronik rahatsızlığın da en belirleyici faktörlerinden biri olmasıdır (Solomon, 2005). Erkek homoseksüellerle erkek heteroseksüellerin depresyon düzeyi bakımından karşılaştırıldığı birçok araştırmada erkek homoseksüellerin depresyon düzeylerinin erkek heteroseksüellerden daha yüksek düzeyde olduğu gözlenmektedir (Fergusson ve ark., 1999; Safren ve Heimberg 1999; Lock ve Steiner, 1999; Meyer, 2003; Russell ve Keel, 2002; & Öztürk, 1994). Homoseksüel ya da biseksüel kişilerin heteroseksüellerden 2 kat daha fazla intihar fikrine sahip olup 4 kat daha fazla intihar davranışında buldukları bilinmektedir (Heeringen ve Vincke, 2001). Bu araştırmanın homoseksüel bireylerin yaşadıkları sorunlara ve buna eşlik eden nedenlere ışık tutarak potansiyel risklerin ve koruyucu faktörlerin belirlenmesini sağlayacağı düşünülmektedir. Buna bağlı olarak uygun tedavi programlarının geliştirilmesi açısından da önemlidir.

Yurtdışında erkek homoseksüellerin cinsiyet rolüne göre depresyon düzeylerinin ve ayrıca suçluluk-utanç duygularının incelendiği araştırmalar yapılmıştır. Ancak yurtdışında ve Türkiye’de erkek homoseksüellerin cinsiyet rolüne göre suçluluk ve utanç duygularının incelendiği ve erkek heteroseksüellerde karşılaştırıldığı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırma, çalışılan konunun yanı sıra ele aldığımız örneklem grubuyla ilgili Türkiye’de az sayıda çalışmaya rastlanması yönünden de önemlidir. Çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. Örneklem

Bu çalışmada örneklem, yaşları 18–41 arasında değişen 75 (%50) homoseksüel ve yaşları 18–40 arasında değişen 75 (%50) heteroseksüel erkekten oluşmuştur. Homoseksüel grubun yaş ortalaması 26.4 (ss:6.16), heteroseksüel grubun yaş ortalaması ise 25.7 (ss: 4.84)'dir. Araştırma örnekleminin yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyleri bilgilerinin belirlenmesi ve bu faktörlerin uygulanacak ölçekler üzerindeki etkisinin kontrolünün sağlanması amacıyla eşitlenmiştir. Katılım gönüllülük esasına dayandırılmıştır. Araştırmaya katılan grupların yaş, eğitim ve sosyoekonomik durumları Tablo 1' de gösterilmektedir.

Tablo 1 Araştırmaya Katılan Homoseksüel ve Heteroseksüel Grubun Demografik Özellikler İle İlişkisinin Ki-kare Testine Göre Analizi

			Grup		Toplam	Ki-kare	sd
			Homos.	Heteros.			
Yaş	18–25	N	39	38	77	0,03	1
		%	52,0%	50,7%	51,3%		
	26 ve üstü	N	36	37	73		
		%	48,0%	49,3%	48,7%		
Eğitim düzeyi	Lise	N	9	12	21	0,86	2
		%	12,0%	16,0%	14,0%		
	Üniversite	N	54	54	108		
		%	72,0%	72,0%	72,0%		
	Y.lisans doktora	N	12	9	21		
		%	16,0%	12,0%	14,0%		
Sosyo ekonomik düzey	500–999	N	32	34	66	3,75	3
		%	42,7%	45,3%	44,0%		
	1000–1999	N	24	31	55		
		%	32,0%	41,3%	36,7%		
	2000–4999	N	15	8	23		
		%	20,0%	10,7%	15,3%		
	5000 üstü	N	4	2	6		
		%	5,3%	2,7%	4,0%		

Tablo 2 Araştırmaya Katılan Homoseksüel Grubun Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımı

Çalışma durumu	Evet	39	52,0%
	Hayır	36	48,0%
Meslek	Öğrenci	23	30,7%
	Eğitmen, öğretmen	8	10,7%
	Tasarımcı, bilişim	5	6,7%
	Medya, basın, oyuncu	6	8,0%
	Mühendis, doktor	9	12,0%
	Serbest, ticaret, cafe, pazarlama	7	9,3%
	Memur	2	2,7%
	Yönetici, planlama	3	4,0%
	Çalışmıyor	7	9,3%
	Diğer	5	6,7%
Sosyoekonomik düzey	500–999	32	42,7%
	1000–1999	24	32,0%
	2000–4999	15	20,0%
	5000 üstü	4	5,3%
	Okuma var okul yok	2	2,7%
	İlköğretim	22	29,3%
	Lise	27	36,0%
Yerleşim merkezi	B.şehir	54	72,0%
	Şehir	13	17,3%
	Kasaba	6	8,0%
Homoseksüelliği fark etme	Köy	2	2,7%
	2–6	15	20,0%
	7–11	23	30,7%
	12–17	33	44,0%
	18 -24	4	5,3%
Homoseksüelliği açıklama	7–11	1	1,3%
	11–17	22	29,3%
	18–24	41	54,7%
	25 üstü	8	10,7%
	Açıklamadım	3	4,0%
İlk açıklanan kişi	Anne	5	6,7%
	Baba	2	2,7%
	Kardeş	5	6,7%
	Arkadaş	49	65,3%
	Diğer	14	18,7%
İlişki kesen oldu mu?	Evet	26	34,7%
	Hayır	49	65,3%
Sözel şiddete maruz kalma durumu	Evet	47	62,7%
	Hayır	28	37,3%

Tablo 2 Araştırmaya Katılan Homoseksüel Grubun Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımı

Fiziksel şiddete maruz kalma durumu	Evet	17	22,7%
	Hayır	58	77,3%
Psikolojik destek	Evet	28	37,3%
	Hayır	47	62,7%
Sosyal destek	Evet	22	29,3%
	Hayır	53	70,7%
Duygusal ilişki	Evet	65	86,7%
	Hayır	10	13,3%
Şu an ilişki durumu	Evet	27	36,0%
	Hayır	48	64,0%
Homoseksüellik sizce	Doğuştan	57	76,0%
	Hastalık	1	1,3%
	Tercih	3	4,0%
	Diğer	14	18,7%
Toplam		150	100,0%

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada homoseksüellere yönelik Kişisel Bilgi Formu, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE), Beck Depresyon Envanteri (BDE) ve Suçluluk ve Utanç Ölçeği olmak üzere dört ayrı bölümden oluşan anket uygulanmıştır.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu: Anketin ilk bölümü Kişisel Bilgi Formu adı altında eğitim düzeyi, çalışma durumu, meslek, en uzun yaşanılan yerleşim merkezi gibi demografik bilgiler ve araştırma problemiyle ilgili olduğu düşünülen homoseksüelliğin ilk fark edilme yaşı, homoseksüelliğin ilk kaç yaşında ve kime açıklandığı, homoseksüellik nedeniyle ilişkisini kesen kişilerin olup olmadığı, homoseksüellik nedeniyle sözel ve fiziksel şiddete maruz kalınıp kalınmadığı, sosyal ve psikolojik yönden destek alma, duygusal ilişki yaşama ve homoseksüellik hakkındaki verilerin elde edilmesi amacıyla homoseksüel katılımcılarca yanıtlanması amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Heteroseksüel katılımcılara ise yaş, eğitim ve sosyoekonomik düzeyleri ile ilgili demografik bilgilerinin elde edilmesi amacıyla bilgi formu oluşturulmuştur.

2.3.2. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri(BCRE):

Araştırmada katılımcıların cinsiyet rolü yönelimlerinin belirlenebilmesi amacıyla Bem (1974) tarafından geliştirilmiş olan Bem Cinsiyet Rolü Değerlendirme Envanteri (Bem Sex Role Inventory) kullanılmıştır.

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE) toplam 60 sıfattan oluşur. Bu sıfatlardan 20'si erkeksi, 20'si kadınsı ve geriye kalan 20'si her iki cinsiyete de ait 10 olumlu ve 10 olumsuz kişilik özelliğini (sosyal beğeni) yansıtır. Her sıfat katılımcılar tarafından 7 dereceli bir ölçekte (1: bana göre hiçbir zaman doğru değil, 7: bana göre her zaman doğru) değerlendirilir. Bireylerin erkeklik, kadınlık ve sosyal beğeni (toplumsal istenirlik) ölçeği puanları ayrı ayrı toplanıp ortalamaları alınır. Bu araştırmada sosyal beğenirlik ölçeği kullanılmamıştır. Kadınsılık puanı kadınsılık ortancasının üstünde, erkeksilik puanı erkeksilik ortancasının üstünde olanlar androjen; kadınsılık puanı ortancanın altında, erkeksilik puanı ortancanın üstünde olanlar erkeksi; kadınsılık puanı ortancanın üstünde, erkeksilik puanı ortancanın altında olanlar kadınsı ve iki puanı 2 ortancanın altında olanlar da ayrışmamış (belirsiz) cinsiyet rolüne sahip olarak kabul edilmektedir. Bu araştırmada sosyal beğeni (20 sıfat) sıfatları dışındaki 40 sıfat kullanılmıştır.

Bem Cinsiyet Rolü Envanter'i Kavuncu (1987) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. BCRE'nin Türkçe formunun test-tekrar güvenilirlik katsayısı, kadınsılık (K) için .75, erkeksilik (E) için .89 (n=208) ve sosyal beğeni ölçeği için .87 bulunmuştur. Geçerlik katsayıları erkeksilik ve kadınsılık arasında .21, sosyal beğeni ve erkeksilik arasında .34, sosyal beğeni ve kadınsılık arasında ise .59 olarak hesaplanmıştır. BCRE 'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması Dökmen (1991) tarafından tekrarlanmıştır. Dökmen (1991) geçerlik çalışmasında ölçüt olarak Kandiyoti tarafından geliştirilen Cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargı ölçeğini kullanmıştır. Ölçeğin geçerlik katsayısı K için, $r=.51$, $p<.05$; E için $r=.63$, $p<.05$ hesaplanmıştır. BCRE'nin iki yarı güvenilirlik katsayısı da K için .77 (n=100) ve E için .71 (n=100) bulunmuştur (Öner, 2005).

2.3.3. Beck Depresyon Ölçeği

Bu ölçek kişide depresyon yönünden riski belirlemek ve depresif belirtilerin düzeyini şiddet ve değişimini ölçmek amacıyla Beck (1961) tarafından geliştirilmiştir. Kendini değerlendirme ölçeğidir. Bu ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Hisli (1988) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin test – tekrar test güvenirlik katsayıları Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon tekniğiyle hesaplanarak, 65 bulunmuştur. Ölçeğin, iki-yarım test güvenirlik katsayısı öğrenci grubu için .78, depresif hastalar için .61 olarak saptanmıştır. Depresif ve şizofren hastalardan oluşan iki ayrı grup ile normallerden oluşan bir gruba Beck Depresyon Ölçeği ile Depresyonda Bilişsel Tepkiler Ölçeği uygulanmış. Pearson Momentler Çarpımı katsayısı normal grup için .20, depresif grup için .52 ve şizofren grup için -.33 olarak bulunmuştur. Depresif grubun iki ölçek puanları arasında .01 düzeyinde; şizofrenik grubun puanlarında ise .05 düzeyinde anlamlı ilişki saptanmıştır. Toplam 21 kendini değerlendirme cümlesi içermektedir. Dörtlü Likert tipi ölçüm sağlamaktadır. Her madde 0 – 3 arasında giderek artan puan alır ve toplam puan bunların toplanması ile elde edilir. Toplam puan 0 – 63 arasında değişir (Savaşır & Şahin, 1997).

2.3.4. Suçluluk-Utanç Ölçeği (SUTÖ)

Bu ölçek çeşitli durumlarda yaşanan ve depresyonla ilişkili olduğu düşünülen suçluluk ve utanç duygularını saptamak için Şahin ve Şahin (1992) tarafından geliştirilmiştir. Yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında iç tutarlık katsayıları suçluluk alt ölçeği için 0,81, utanç alt ölçeği için 0,80 olarak bulunmuştur. Utanç ölçeğinin sosyotropi ölçeği ile korelasyonu ise 0,50 olarak bulunmuştur.

Ölçek 24 maddeden oluşmakta olup, beşli Likert tipi bir ölçektir. Bu 24 maddenin 12'si suçluluk 12'si ise utanç alt ölçeğini oluşturmaktadır. Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe suçluluk ve utanç düzeylerinin de yükseldiği varsayılır. Her bir alt ölçekten ayrı ayrı en düşük 12, en yüksek 60 puan alınır. Bunun yanı sıra diğer ölçeklerle de ölçüt bağıntılı geçerlik yapılarak anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Yapılan yapı geçerliği çalışmalarında ölçeğin iki boyuttan oluşarak suçluluk ve utanç

boyutuna tam olarak yerleştiği görülmüştür. 100 kişiyle yapılmış güvenirlik çalışmasında iç tutarlık, suçluluk alt leği için cronbach alpha katsayısı 0, 87, utanç alt leği için ise 0,92 olarak bulunmuştur (Savaşır & şahin,1997).

İşlem

Araştırmaya katılan homoseksüel bireylerin bir kısmına, kartopu rneklemesiyle, diğer kısmına ise bir büyükşehirdeki homoseksüel oluşumlara ve homoseksellikle ilgili  elektronik iletişim platformuna link halinde oluşturulmuş anketler mail yoluyla gönderilerek yanıtların da mail yoluyla alınmasıyla ulaşılmıştır.

Heteroseksüel gruptaki kişilere uygulanan anketin bir kısmı, homoseksüel katılımcıların arkadaşları tarafından doldurulmuş olup, katılımcı öğrencilerin bir kısmı bir büyük şehir niversitesinden sağlanmıştır. Diğer kısmı ise iki büyük şehirdeki öğrenciler ve diğer meslek gruplarına sahip kişilerce doldurulmuştur.

Yollanan link yoluyla bağlanılan evrimii anket boyunca kişilerden hiçbir kimlik bilgi istenmediği ve soruların katılımcılara karşı kullanılmayacağı belirtilmiş olup katılım gönüllülük esasına dayandırılmıştır.

Toplamda 120 erkek homoseksele ulaşılmasına rağmen anketlerde yanıtlanmayan sorular bulunması nedeniyle 75 kişinin yanıtları işleme alınmıştır. Ulaşılan 100 erkek heterosekseldен ise, iki grubun yaş, sosyoekonomik düzey ve eğitim düzeyleri bakımından denk edilebilmesi amacıyla 75'inin yanıtları uygulamaya alınmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler bilgisayar ortamında değerlendirilmiştir. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (Frekans, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) ve Ki-Kare testi kullanılmıştır. Cinsel yönelime göre depresyon ve suçluluk-utanç düzeylerinin karşılaştırılmalarında ve cinsel yönelim ve cinsiyet rollerinin suçluluk utanç ve depresyon düzeyleri üzerindeki etkisinde ilişkisiz örneklem için iki yönlü (two way) Anova testi kullanılmıştır. Sonuçlar % 95 güven aralığında, anlamlılık $p<0,05$ düzeyinde çift yönlü olarak değerlendirilmiştir.

3.1. Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Rolüne Göre Depresyon Düzeyleri

Homoseksüel ve heteroseksüel grubun cinsel yönelim ve cinsiyet rolüne göre depresyon düzeylerinin ve cinsel yönelim ile cinsiyet rolünün depresyon üzerindeki ortak etkisinin incelendiği ilişkisiz örneklem için iki yönlü Anova sonuçları Tablo 4' de verilmiştir. Homoseksüel bireylerin depresyon ortalama puanları heteroseksüel bireylerin ortalama depresyon puanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($F=4,706$, $p<.05$). Homoseksüel bireylerin depresyon ortalama puanı $X=14.12$ ve heteroseksüel bireylerin depresyon ortalama puanı ise $X=9.80$ 'dir (Tablo 3).

Araştırmaya katılan kişilerin sahip oldukları cinsiyet rolüne (kadınsı, erkeksi, androjen, belirsiz) göre depresyon düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır (Tablo 4).

Cinsel yönelim (homoseksüel, heteroseksüel) ve cinsiyet rolünün (kadınsı, erkeksi, androjen, belirsiz) kişilerin depresyon düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 3 Cinsel Yönelim Ve Cinsiyet Rolüne Göre Depresyon Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Grup	Cinsiyet Rolü	N	Ort	Ss
Homoseksüel	Erkeksi	7	11,43	13,02
	Kadınsı	21	15,14	11,59
	Belirsiz	33	14,18	9,42
	Androjen	14	13,79	9,74
	Toplam	75	14,12	10,30
Heteroseksüel	Erkeksi	22	8,91	8,18
	Kadınsı	8	8,75	5,20
	Belirsiz	14	12,36	9,28
	Androjen	31	9,55	6,97
	Toplam	75	9,80	7,61
Toplam	Erkeksi	29	9,52	9,36
	Kadınsı	29	13,38	10,54
	Belirsiz	47	13,64	9,31
	Androjen	45	10,87	8,07
	Toplam	150	11,96	9,28

Tablo 4 Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Rolüne Göre Depresyon Düzeylerinin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F
Cinsel Yönelim	395,923	1	395,923	4,706*
Cinsiyet Rolü	138,858	3	46,286	,550
Cinsel yönelim*Cinsrol	86,261	3	28,754	,342
Hata	11945,762	142	84,125	
Toplam	12839,760	149		

*p<.05

3.2. Cinsel Yönelim Ve Cinsiyet Rolüne Göre Suçluluk Düzeyleri

Homoseksüel ve heteroseksüel grubun cinsel yönelim ve cinsiyet rolüne göre suçluluk düzeylerinin ve cinsel yönelim ile cinsiyet rolünün suçluluk düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin incelendiği ilişkisiz örneklem için iki yönlü Anova sonuçları Tablo 6’ da verilmiştir. Homoseksüel ve heteroseksüel grubun suçluluk puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Araştırmaya katılan kişilerin sahip oldukları cinsiyet rolüne (kadınsı, erkeksi, androjen, belirsiz) göre suçluluk düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (F=3,673, p<.05). Androjen cinsiyet rolüne sahip bireylerin suçluluk ortalama puanı

($X=50,51$), belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerin suçluluk ortalama puanından ($X=45,00$) daha yüksektir (Tablo 5).

Cinsel yönelim (homoseksüel, heteroseksüel) ve cinsiyet rolünün (kadınsı, erkeksi, androjen, belirsiz) kişilerin suçluluk düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur (Tablo 6).

Tablo 5 Cinsel Yönelim Ve Cinsiyet Rolüne Göre Suçluluk Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Grup	Cinsiyet Rolü	N	Ort	Ss
Homoseksüel	Erkeksi	7	46,00	3,27
	Kadınsı	21	48,23	9,20
	Belirsiz	33	45,03	8,01
	Androjen	14	50,07	7,47
	Toplam	75	46,96	8,08
Heteroseksüel	Erkeksi	22	47,95	6,72
	Kadınsı	8	47,88	7,08
	Belirsiz	14	44,93	7,45
	Androjen	31	50,71	5,67
	Toplam	75	48,52	6,70
Toplam	Erkeksi	29	47,49	6,07
	Kadınsı	29	48,14	8,54
	Belirsiz	47	45,00	7,77
	Androjen	45	50,51	6,20
	Toplam	150	47,74	7,44

Tablo 6 Cinsel Yönelim Ve Cinsiyet Rolüne Göre Suçluluk Puanlarının Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F
Cinsel yönelim	7,996	1	7,996	,151
Cinsiyet Rolü	583,466	3	194,489	3,673*
Grup*Cinsrol	19,181	3	6,394	,121
Hata	7518,853	142	52,950	
Toplam	8248,860	149		

* $p<.05$

3.3. Cinsel Yönelim Ve Cinsiyet Rolüne Göre Utanç Düzeyleri

Homoseksüel ve heteroseksüel grubun cinsel yönelim ve cinsiyet rolüne göre utanç düzeylerinin ve cinsel yönelim ile cinsiyet rolünün utanç düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin incelendiği ilişkisiz örneklem için iki yönlü Anova sonuçları Tablo 8’ de verilmiştir. Homoseksüel ve heteroseksüel grubun utanç puanları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=4,912$ $p<.05$). Homoseksüel bireylerin ortalama utanç puanı ($X=35.05$) heteroseksüel bireylerin ortalama utanç puanından ($X=34,00$) daha yüksektir (Tablo 7).

Araştırmaya katılan kişilerin sahip oldukları cinsiyet rolüne (kadınsı, erkeksi, androjen, belirsiz) göre utanç düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Cinsel yönelim (homoseksüel, heteroseksüel) ve cinsiyet rolünün (kadınsı, erkeksi, androjen, belirsiz), kişilerin utanç düzeyleri üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur (Tablo 8).

Tablo7 Cinsel Yönelim Ve Cinsiyet Rolüne Göre Utanç Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Grup	Cinsiyet Rolü	N	Ort	Ss
Homoseksüel	Erkeksi	7	32,29	4,07
	Kadınsı	21	34,24	6,75
	Belirsiz	33	35,09	8,32
	Androjen	14	37,57	8,18
	Toplam	75	35,05	7,58
Heteroseksüel	Erkeksi	22	30,60	8,18
	Kadınsı	8	31,25	6,04
	Belirsiz	14	32,07	8,68
	Androjen	31	32,39	7,62
	Toplam	75	34,00	8,08
Toplam	Erkeksi	29	31,00	7,37
	Kadınsı	29	33,41	6,60
	Belirsiz	47	34,19	8,45
	Androjen	45	34,00	8,08
	Toplam	150	33,37	7,82

Tablo 8 Cinsel Yönelim Ve Cinsiyet Rolüne Göre Utanç Puanlarının Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F
Cinsel yönelim	293,224	1	293,224	4,912*
Cinsiyet Rolü	188,197	3	62,732	1,051
Grup*Cinsrol	48,419	3	16,140	,270
Hata	8476,496	142	59,694	
Toplam	9104,833	149		

*p<.05

BÖLÜM IV

TARTIŞMA

Araştırmaya Katılan Homoseksüel ve Heteroseksüel Grubun Depresyon Düzeylerinin Tartışılması

Araştırmaya katılan homoseksüel ve heteroseksüel grup depresyon düzeyleri bakımından incelendiğinde; homoseksüel grubun depresyon düzeyi, heteroseksüel grubun depresyon düzeyinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Homoseksüel bireylerin cinsel yönelimleri ile ilgili açılmaları ya da çevre tarafından cinsel yönelimlerinin fark edilmesi homoseksüellerin çoğunun reddedilmesine, bu kişilere düşmanca davranılmasına yol açmaktadır (Dalkanat, 2001). Homoseksüel birey aykırı oluşundan dolayı kınanıp alay edildiğinde ilk zamanlarda “homoseksüel yönelimini” kabul edememektedir. Kendi cinsine yönelik ilgisinden dolayı kendini suçlamaktadır. Bununla beraber karşı cinsin bireylerinin aksine, toplum içinde özdeşleşebileceği sağlıklı modeller bulamaması sıkıntı verir. Kişi dış dünya ile kendine özgü, düşünce, duygu, cinsel istek ve fantezilerinin oluşturduğu iç dünyası arasında çatışma yaşamakta aynı zamanda ailesinden ve yakın çevresinden kabul görmeye çabalamaktadır. Bu şiddetli gerginlikler, kişinin anksiyete yaşamasına yol açarak zamanla savunma sistemlerinin etkisiz kalmasını ve bunun sonucunda da kişide nevrotik yakınmalar oluşmasına neden olabilir (Çekirge, 1999).

Homoseksüel bireylerin, erkek ve kadın heteroseksüel bireylerle karşılaştırıldığı meta-analiz sonuçlarına göre, homoseksüellerin yaşam boyunca heteroseksüellerden

daha fazla anksiyete bozukluklarına, duygudurum bozukluklarına ve madde kullanım bozukluklarına sahip olduğu belirtilmiştir (Meyer, 2003). Erkek homoseksüellerle erkek heteroseksüellerin depresyon düzeyi bakımından karşılaştırıldığı birçok araştırmada erkek homoseksüellerin depresyon düzeylerinin erkek heteroseksüellerden daha yüksek düzeyde olduğu gözlenmektedir (Fergusson ve ark., 1999; Safren ve Heimberg 1999; Lock ve Steiner, 1999; Meyer, 2003; Russell ve Keel, 2002; & Öztürk, 1994). Yapılan araştırmalarla tutarlı olarak araştırmamıza katılan homoseksüel ve heteroseksüel grubun depresyon düzeyleri arasında da anlamlı fark bulunmuştur. Homoseksüel grubun depresyon düzeyi, heteroseksüel grubun depresyon düzeyinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Günümüzde özellikle geleneksel yapıya sahip ve tutucu toplumlarda homoseksüeller “ötekileştirilmektedir”. Türkiye’de de homoseksüellik kabul edilemez ve normal dışı olarak görülmektedir. Toplumsal baskılar sonucunda homoseksüeller ailelerinden dışlanmakta, toplumun düşmanca davranışlarına maruz kalmakta, işlerini kaybetmekte ve baskı görmektedirler. Türkiye’de birçok homoseksüel kişi, bu önyargılı tutum ve davranışlara bağlı olarak kendi cinsel tercihini bilen kişilerle birlikteyken, aile içinde ve ilişkilerinde sıkıntı yaşamaktadırlar (Sakallı, 2002). Homoseksüel bireylerde görülen yükselmiş depresyon, kabul görmeyle ilgili baş etme mekanizmaları, sosyal destek ve strese bağlı olarak ortaya çıkan bir sonuç olabilir (Safren ve Heimberg, 1999).

Araştırmaya Katılan Homoseksüel ve Heteroseksüel Grubun Suçluluk-Utanç Düzeylerinin Tartışılması

Araştırmaya katılan erkek homoseksüel ve heteroseksüeller suçluluk ve utanç düzeyleri bakımından incelendiğinde; iki grup arasında suçluluk düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmazken; erkek homoseksüellerin utanç düzeyleri erkek heteroseksüellerin utanç düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Cinsel kimliğini saklamak homoseksüel bireylerin ruhsal problemler yaşamasına neden olan en önemli sebeplerden biridir. Homoseksüel bireyler damgalanmaktan, toplumdaki dışlanmaktan, reddedilmekten, işlerini kaybetmekten ya da fiziksel saldırıya uğramaktan ve suçluluk ve utanç duyguları yaşamaktan korktukları için cinsel kimliklerini saklayabilmektedirler (Meyer, 2003). Kişilerin gizlenmeleri nedeniyle beraberinde gelen yalanlar, durumunu örtbas etme ve sırların saklanması zarar verebilmekte beraberinde yaşanan suçluluk ve utanç duyguları ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Bybee ve ark., 2009).

Bybee ve arkadaşları (2009) tarafından 86 erkek heteroseksüel ve 81 erkek homoseksüel ile yapılan araştırmada cinsel yönelimin suçluluk ve utanç duygularıyla ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. Ancak araştırmanın sonucunda erkek homoseksüeller arasında cinsel kimliğini saklı tutmanın ve gizli davranışların suçluluk ve utanç duygusu ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu araştırmayla paralel olarak araştırmamızın sonucunda da cinsel yönelim ile suçluluk duygularının ilişkili olmadığı saptanmıştır. Bu sonucun nedeni, araştırmamıza katılan homoseksüel grubun, tamamına yakınının cinsel yönelimleriyle ilgili açılmış olmaları, yine çoğunluğunun Büyükşehirlerde yaşıyor olmalarına bağlı olarak cinsel yönelimlerini ifade konusunda daha özgür davranabilmeleri yönünde açıklanabilir.

Ancak araştırmamıza katılan erkek homoseksüellerin utanç düzeyleri erkek heteroseksüellerin utanç düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Sosyal normlara uymuyor olmak, diğer kişilerden gelen olumsuz değerlendirmeler, küçük görülme ve aileden beklenen onayın görülememesi utanç duygusunun ortaya çıkmasına neden olan durumlardır (Haggarty ve Bybee 2004b). Bunlara ek olarak utancın zayıf ilişki tatmini (Romance, 1998), yükselmiş psikolojik stres (Meyer, 1994) ve yükselmiş depresyonla (Alexander, 1987) ilişkili olduğu gözlenmektedir (akt: Allen ve Olesan, 1999). Yaşanan bu gibi durumlar heteroseksüel bireylerden çok erkek homoseksüeller için daha fazla göze çarpıyor olabilmektedir. Utanç acı verici, tahrip edici ve kişinin uyum sağlamaya yönelik işlevlerini felce uğratan bir deneyimdir. Utanç duygusu, kişilerin uyum sağlamaya yönelik fonksiyonlarının engellenmesine neden olduğu için kişiyi psikolojik bozukluklara karşı daha savunmasız hale getirebilir (Abramson, Metalsky & Alloy, 1989).

Araştırmamızın sonucunda homoseksüel bireylerin depresyon düzeylerinin de yüksek olduğunun saptanması, utanç düzeylerinin yüksek çıkmasıyla ilişkilendirilebilir. Abramson ve ark. (1989) utanç duygusunu yaşayan bireylerin yaşanan olayları içsel, değişmez ve evrensel olarak kendi olumsuz özelliklerine yüklemeleri nedeniyle çaresizlik yaşadıklarını ve bunun da depresyona neden olduğunu belirtmektedirler.

Araştırmaya Katılan Homoseksüel ve Heteroseksüel Grubun Depresyon Düzeylerinin Cinsiyet Rolüne Göre Karşılaştırılması

Çalışmaya katılan homoseksüel ve heteroseksüel grup cinsiyet rollerine göre karşılaştırıldığında erkek homoseksüellerin erkek heteroseksüellere göre daha fazla kadınsı ve belirsiz cinsiyet rolüne sahip oldukları bulunmuştur. Bu araştırmada hem homoseksüel hem de heteroseksüel grubun cinsiyet rollerine göre depresyon düzeylerinin farklılaşmadığı saptanmıştır

Fitzpatrick ve ark. (2005)'nin heteroseksüeller ve cinsel azınlık grubu adı altında gey, lezbiyen, biseksüel ve transseksüeller ile cinsel yönelim, cinsiyet rolü ve intihar riski arasındaki ilişkileri inceledikleri araştırmalarında cinsiyet rolünün depresyonu, belirlemede bir tahmin gücü sağlamadığını ortaya koymuşlardır. Bizim araştırmamızda da bu araştırmayla tutarlı yönde hem homoseksüel hem de heteroseksüel grubun cinsiyet rollerine göre depresyon düzeylerinin farklılaşmadığı saptanmıştır.

Ancak Carlson ve Baxter (1984) İrlandalı erkek ve kadın homoseksüel ve heteroseksüellerde cinsiyet rolleri, benlik saygısı ve depresyon düzeylerini inceledikleri çalışmalarında erkeksi cinsiyet rolüne sahip kişilerin en düşük depresyon puanlarını alırken; kadınsı cinsiyet rolüne sahip kişilerde depresyon puanlarının en yüksek düzeyde olduğu gözlenmiştir. Androjen ve belirsiz cinsiyet rolüne sahip bireylerde ise orta düzeyde depresyon puanları olduğu saptanmıştır.

İlgili literatür incelendiğinde erkek homoseksüel ve heteroseksüellerin cinsiyet rolüne göre depresyon düzeylerinin incelendiği az sayıda araştırmaya rastlanmaktadır. Ayrıca cinsel yönelimi gözetmeksizin konuyla ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde de kadınlarda ve erkeklerde kadınsılık ve erkeksilik puanlarının depresyonla ilişkisi bakımından tutarlı sonuçlarının bulunmadığı gözlenmektedir. Araştırmamızda cinsiyet rolünün yalnız başına depresyonu açıklaması bakımından yeterli bir etken olmadığı görülmüştür. Cinsiyet rolünün başka değişkenlerle birlikte ele alınmasıyla depresyonu daha iyi açıklayabileceği düşünülmektedir.

Örneğin Waelde, Silvern and Hodges (1994), araştırmalarında erkeksilik ve kadınsılık puanlarının erkeklerde olumsuz yaşam olayları ve bunların yarattığı stres yaşantılarıyla birlikte depresyonla ilişkili olduğunu bildirmektedirler. Dökmen (2000) ise cinsiyet rolünün cinsiyet algısı ile birlikte daha iyi açıklayabildiğini ortaya koymuştur.

Araştırmaya Katılan Homoseksüel ve Heteroseksüel Grubun Suçluluk-Utanç Düzeylerinin Cinsiyet Rolüne Göre Karşılaştırılması

Yapılan araştırmada homoseksüel ve heteroseksüel grubun cinsiyet rollerine göre suçluluk ve utanç düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Yani cinsel yönelim ile birlikte cinsiyet rolünün etkileşimsel olarak suçluluk ve utanç duygularıyla ilişkilerinin olmadığı saptanmıştır.

Cinsiyet rolü ile ilgili yapılan araştırmalarda da cinsiyet rolünün hem erkeklerde hem de kadınlarda utanca yatkınlıkla ilişkilendirildiği belirtilmektedir (Efthim, Kenny, & Mahalik, 2001) Yapılan araştırmalarda cinsiyete bakmaksızın kadınsı cinsiyet rollerine sahip bireylerin erkeksi cinsiyet rolüne sahip bireylerden daha yüksek düzeyde suçluluk ve utanç duygularına sahip oldukları belirtilmiştir (Evans,1984; Bennetti-McQuoid& Bursik, 2005).

Bu araştırmanın diğer araştırmalarla uyumluluk göstermemesinin nedeni; ele aldığımız örneklem grubunun farklı olmasının yanı sıra homoseksüel ve heteroseksüel grubun cinsiyet rolleri bakımından ayrı ayrı homojen bir grup oluşturması olabilir. Kültürel farklılıkların ve farklı ölçüm araçlarının kullanılmasının da sonuçları etkilemiş olabileceği düşünölmektedir. Ayrıca

Yurtiçinde ve yurtdışında homoseksüel ve heteroseksüel bireyler arasında cinsiyet rolü ile suçluluk utanç duygularının ilişkisinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamaktadır. Bu konuda daha fazla araştırmaya gereksinim bulunmaktadır.

Ancak çalışmaya katılan homoseksüel ve heteroseksüel grubun cinsiyet rollerinin suçluluk ve utanç düzeylerine etkisine bakıldığında hem homoseksüel hem de heteroseksüel grupta androjen cinsiyet rolüne sahip kişilerin belirsiz cinsiyet rolüne sahip kişilerden daha yoğun suçluluk duyguları yaşadığı bulunmuştur.

Türk toplumunda geleneksel tutumlar, ataerkil bir yapı kabul edilmekle birlikte cinsiyet rolleri kesin bir biçimde ayrılmaktadır. Bununla birlikte cinsiyet bir tabu olarak algılanmaktadır. Erkekler kadınlara bakım sağlamaları ile birlikte baskın cinsiyet olarak görölmektedirler (Kandiyoti, 1995 akt: Sakallı, 2002). Araştırmamızın sonucunda androjen cinsiyet rolüne sahip bireylerin daha yoğun suçluluk duyguları yaşadıkları saptanmıştır. Androjen bireyler hem kadını hem de erkeksi cinsiyet rolü özelliklerine sahiptirler. Androjen cinsiyet rolüne sahip bireylerin yaşadıkları suçluluk duyguları; içinde yaşadığımız toplumda erkek egemen bir görüşün hâkim olması ve cinsiyet rollerinin kesin sınırlarla ayrılmış olması ile açıklanabilir. Özellikle de erkeklerin, hem erkeksi hem de kadını özelliklere sahip olması, kişinin toplumun değerlerine ve kurallarına karşı geldiği düşüncesine bağlı olarak yaşadıkları suçluluk duygularını açıklayabilir.

Sınırlılıklar

Araştırmanın sonuçlarının literatürle kısmi bir benzerlik gösterdiği görülmektedir. Cinsiyet rolleri ile depresyon ve suçluluk-utanç duyguları arasındaki ilişkinin daha iyi açıklanabilmesi için cinsiyet rolünün ilişkili başka değişkenlerle birlikte incelenmesi gerekmektedir. Homoseksüellerde depresyon ve suçluluk-utanç duygusuna neden olabilecek risk faktörlerinin ve koruyucu olumlu psikolojik özelliklerin araştırılmasına yönelik daha fazla araştırma yapılabilir. Ayrıca farklı demografik özelliklere sahip ve daha geniş örneklem grubuyla yapılan araştırmalar konunun daha iyi anlaşılmasına neden olabilir. Bunun yanı sıra kadın homoseksüellerle de ilgili çalışmalar yapılarak erkek homoseksüellerle benzerlik ve farklılıklarının saptanması sağlanabilir. Türkiye’de bu çalışmayla ilgili hiçbir araştırmaya rastlanmadığından bu konuda ve ilişkili olabilecek diğer değişkenlerle birlikte daha fazla sayıda araştırmaya gereksinim vardır.

KAYNAKLAR

- Abramson, L. Y., Metalsky, G. I., & Alloy, L. B. (1989). Hopelessness depression: A theory-based subtype of depression. *Psychological Review*, 96, 358-372.
- Allen, D. J. , & Oleson, T. (1999). Shame and internalized homophobia in gay men. *Journal of Homosexuality*, 37 (3), 33–43.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı*, Dördüncü Baskı Yeniden Gözden Geçirilmiş Tam Metin (DSM-IV-TR), American Psikiyatri Birliği, Washington DC, 2000, Köroğlu E. (çeviri ed.), Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2007.
- Aydın, O. (2008). Lezbiyen Gey Biseksüel Travesti Transseksüel Hukuk ve Ayrımcılık Raporu. *Kaos GL Yayınları*, Ankara.
- Bagley, C., & Tremblay, P. (1997). Suicidal behaviors in homosexual and bisexual males. *Crisis*, 18 (1), 24 -34.
- Bagley, C. ,& Tremblay, P. (2000). Elevated rates of suicidal behaviour in gay, lesbian, and bisexual youth. *Crisis: The Journal of Crisis Intervention and Suicide Prevention*, 21, 11–117.
- Bağ, B., Gençdoğan, B., Reis, N., & Kılıç, D. (2005). Homoseksüel ve heteroseksüel erkeklerin yeme bozukluğu, depresyon ve benlik saygısı açısından karşılaştırılması. *Yeni Symposium*; 43(4): 179–184.
- Bailey J. M. , & Pillard R. C. (1991). A genetic study of male sexual orientation. *Archives of General Psychiatry*, vol. 48: 1089–1096.

- Barasch, D. S. (2000). Dealing with guilt and shame. *Family Life*, Feb, 34–37. Cilt 4, Sayı 2, Aralık 2008
- Baxter, L. A. , Carlson H. M. (1984). Androgyny, depression and self esteem in Irish homosexual and heterosexual and females. *Sex Roles*, vol 10: 5/6, 457.
- Benetti- McQuoid, J. & Bursik, K. (2005). Individual Differences in Experiences of and Responses to Guilt and Shame: Examining the Lenses of Gender and Gender Role. *Sex Roles*, Vol.53, 133–142.
- Bem, S. L. (1998). Gender schema teory and its implications for child development: Raising gender-aschematic children in a gender: Perspektif and paradoxes (A Division of The McGraw-Hill Companies): 262–274.
- Bem, S. (1985). “Androgyny and gender scheme theory: a conceptual and emprical integration” Solderegger, T.B. (ed.), psychology and gender *Nebraska symposium on motivation 1984* (Lincoln and London: University of Nebraska Pres).
- Bem, S. (1975). Sex role adaptability one consequence of psychological androgyny. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31 (4) 634–643.
- Bem, S. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Counsulting and Clinical Psychological* 42 (2), 155–162.
- Berenbaum, S. A., & Snyder, E. (1995). Early hormonal influences on childhood sex-typed activity. *Development Psychology*, Vol. 31, No.1, 31–42.
- Berenbaum, S. A. (1999). Effects of early androgens on sex-typed activities and interest in adolescents with congenital adrenal hyperplasia. *Hormones and behavior*, 35, 102–110.

- Bigler, R. S. (1995). The role of classification skill in moderating environmental influences on children's gender stereotyping: A study of the functional use of gender in the classroom. *Child Development*, 66, 1072–1087.
- Bocklandt, S., Hortvath, S., Vilain, E. & Hammer, D. H. (2006). Extreme skewing of X chromosome inactivation in mothers of homosexual men. *Human genety*. 118(6): 691–4.
- Brems, C. , Johnson, M. E. , (1988). Problem-solving appraisal and coping style: the influence of sex role orientation and gender. *The Journal of Psychology* 123 (2), 187–194.
- Budak, S. (2005). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve sanat yayınları.
- Burr, V. (1998). *Gender and Social psychology*. First Published By Routledge, London: New Fetter Lanes.
<http://www.google.com/books?hl=tr&lr=&id=Tqv9QL2qXPcC&oi=fnd&pg=PP11&dq=Burr+Gender+and+Social+psychology.&ots=2k7p3J719n&sig=J-IqcLDUeflh9-xKGqhOt7Sif58#v=onepage&q&f=false>
- Burris, C. T., Branscombe, N. R., & Klar, Y. (1997). Maladjustment implications of self and group gender-role discrepancies. An ordered-discrepancy model. *European Journal of Social Psychology*, 27(1), 75–95.
- Bursik, K. (1991). Correlates of adjustment during the separation and divorce process. *Journal of Divorce and Remarriage*, 14, 137–162.
- Bussey, K., & Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation, *Psychological Review*, 106(4), 676–713.
- Byne, W., Tobet, S., Mattiace, L. A., Lasco, M. S., Kemether, E., Edgar, M. A., Morgello, S., Buchsbaum, M. S. & Jones, L. B. (2001). The interstitial nuclei of the human anterior hypothalamus: an investigation of variation with sex, sexual orientation, and HIV status. *Horm behav.* 40 (2): 86–92.

- Bybee, J. A., Moes, E., Sullivan, E. L., Zielonka, E. (2009). Are gay men in worse mental health than heterosexual men? The role of age, shame and guilt, and coming- out. *J. Adult Dev.* 16: 155–154.
- Bybee, J. , & Quiles, Z. N. (1998). Guilt and mental health. In J. Bybee (Ed.), *Guilt and children* (pp. 269–291). New York: Academic.
- Bybee, J. , Merisca, R. , & Velasco, R. (1998). The development of reactions to guilt-producing events. In J. Bybee (Ed.), *Guilt and children* (pp.185–213). New York: Academic.
- Cato, J.E. , &Canetto, C.O. (2003). Young adults’ reactions to gay and lesbian pers who became suicidal following “coming out” to their parents. *Suicidal Life Threat Behav.* ; 33(2), 201–210.
- Çekirge, P. (1999). *Psikososyal açıdan eşcinsellik. Yalnızlık adasının erkekleri.* İstanbul: Arma eğitim gereçleri yayıncılık.
- Chaffins, S./ Forbes, M., Fugua Jr., H., & Cangemi, J. P. (1995). The Ceiling: Are Woman Where They Should Be? ,*Education*, 115(3), 380- 388.
- Cochran, S. D., Mays, V. M. (2000a). Lifetime prevalence of suicidal symptoms and affective disorders among men reporting same-sex sexual partners: results from NHANES III. *Am J Public Health*, 90: 573–578.
- Corraze, J. (1991). *Eşcinsellik.* İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dalkanat, N. (2001) .Erkek eşcinsellere uygulanan fiziksel şiddet ve bu bireylerin uyguladıkları fiziksel şiddetin değerlendirilmesi. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Davison, C.G. , & Nealle, J.M. (2004). *Anormal psikolojisi.* Dağ, İ. (Ed.). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

- Diamond, M. (1995). Biological aspects of sexual orientation and identity. In Diamant, L. & McAnulty, R. D. (editors). *The Psychology of Sexual Orientation, Behavior, and Identity: A Handbook* (pp. 45–79), London: Greenwood Press
- Diamant, L. (1995). Sexual orientation: Some historical perspective. In Diamant, L. & McAnulty, R. D. (eds). *The Psychology of Sexual Orientation, Behavior, and Identity: A Handbook* (pp. 3–18), London: Greenwood Press.
- Doreen, K. (2002). ‘Men and Women Display Patterns of Behavioral and Cognitive Differences that Reflect varying Hormonal Influences on Brain Development,’ *Scientific American*, 12/1: 32- 39.
- Dunne, M. P., Bailey, J. M., Kirk, K. M., & Martin, N. G. (2000). The subtlety of sex-atypicality. *Archives of Sexual Behaviour*, 29, 549–565.
- Dökmen, Z. Y. (1997a). Çalışma, cinsiyet ve cinsiyet rolleri ile ev işleri ve depresyon ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 12 (39) 39–56.
- Dökmen, Z.Y. (2004). *Toplumsal cinsiyet*. İstanbul: Sistem yayıncılık.
- Eagly, A. H. , Wood, W. , & Diekmann, A. B. (2000). Social role theory of sex differences and similarities: A Current Appraisal, ‘Eckes, T. & Trautner, H. M. (eds). *The Developmental Social Psychology of Gender* (Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers) : 123-160
http://books.google.com/books?id=yJ43_5tJGycC&pg=PA123&dq=Eagly+Social+Role+Theory+of+sex+differences+and+Similarities:+A+Current+Appraisal,+&hl=tr&ei=uPhFTOOSE9vPjAfb9JT1Bg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCcQ6AEwAA#v=onepage&q=Eagly%20Social%20Role%20Theory%20of%20sex%20differences%20and%20Similarities%20%3A%20A%20Current%20Appraisal%2C&f=false
- Ericson, E. H. , (1984). *İnsanın sekiz çağı*. Üstün B.T. , & Şar V. (Çev. Ed.). Ankara: Sevinç Matbaası.

- Efthim, D. W. , Kenny, M. E. , & Mahalik, J. R. (2001). Gender role stres in relation to shame, guilt, and externalization. *Journal of Counseling & Development*, 79, 430–438.
- Evans, E. G. (1984). Hostility and sex guilt: Perceptions of self and others as a function of gender and sex role orientation. *Sex Roles*, 10, 207–215.
- Ferguson, T. J. , & Crowley, S. L. (1997). Gender differences in the organization of guilt and shame. *Sex Roles*, 37, 19–43.
- Ferguson, T. J. , Eyre, H. L. , & Ashbaker, M. (2000). Unwanted identities: A key variable in shame-anger links and gender differences in shame. *Sex Roles*, 42, 133–157.
- Ferguson, T. J. , & Stegge, H. (1995). Emotional states and traits in children: The case of guilt and shame. In J.P. Tangney & K. W. Fischer (Eds.), *Self-conscious emotions: The psychology of shame, guilt, Embarrasment, and pride* (pp. 174–197?). New York: Guildford.
- Fergusson, D. M., Horwood, L. J. , & Beautrais, A. L. (1999). Is sexual orientation related to mental health problems and suicidality in young people? *Archives of General Psychiatry*, 56 (10), 876–880.
- French, S., Story, M., Resick, M.D., Remafedi, G., & Blum, R. (1998). The relationship between suicide risk and sexual orientation: Results of a population-based study. *American Journal of Public Health*, 88, 57–60.
- Freud, S. (1997). *Cinsellik üzerine üç deneme*. Ankara: Öteki yayınevi.
- Fitzpatrick, K. K. , Euton, S. J. , Jones, J. N. , & Schmidt, N. B. (2005). Gender role, sexual orientation and suicide risk. *Journal of Affective Disorder* 87: 35–42.

Gander, M. J. & Gardiner, H. W. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Çev.: Dönmez, A., Çelen, N., Onur, B. Ankara: İmge Kitabevi.

Galambos, N. L. (2004). Gender and gender role development in adolescence. Lerner, R. M. & Steinberg, L. (Ed.). *Handbook of adolescent psychology*. 2nd ed. NJ: Hoboken. United States of America.

Gençdoğan, B. , Bağ, B. , Kılıç, D. , & Reis, N. (2005). Sex role confirmity and psychological profile in homosexual and heterosexual males in Erzurum (Erzurum'da homoseksüel ve heteroseksüel erkeklerin cinsiyet rol uyumu ve psikolojik örüntüleri). *Psychiatry in Turkey*, 7(2); 54–60.

Haggarty, R., & Bybee, J. (2004a). Predispositional and chronic guilt in clinical depression. *Poster presented at the annual meeting of the Eastern Psychological Association*, Washington, DC, 69, 104–126.

Hakim, N. (1999). Homoseksüelliğin; psikolojik, sosyal ve hukuksal yönü. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Hamer, D. H. , Hu, S. , Magnuson V. L., Hu, N. & Pattatucci, A. M. (1993). A linkage between DNA markers on the X chromosome and male sexual orientation. *Science*, 261 (5119): 321–7.

Harder, D. W. . & Zalma, A. (1990). Two promisig shame and guilt scales: A construct validity comparison. *Journal of Personality Assesment*, 55, 729–745.

Harder, D. W. , & Lewis, S. J. (1987). The assessment of shame and guilt. In J. N. Butcher & C. D. Spielberg (Eds.), *Advances in personality assessment* (Vol.6, pp.89–114). Hillsdale NJ: Erlbaum.

http://www.google.com/books?hl=tr&lr=&id=mdt0YTFkGZIC&oi=fnd&pg=PA89&dq=The+assessment+of+shame+and+guilt&ots=IAO9-Qp0MF&sig=-Z0hp38G_1Hub9F0H35K4WioEpM#v=onepage&q=The%20assessment%20of%20shame%20and%20guilt&f=false

- Hart, J. & Richardson, D. (1981). Theoretical Perspectives on homosexuality. *The theory and practice of homosexuality*: (pp. 12–14). London: st edmundsbury pres.
- Haslam, N. (1997). Evidence that male sexual orientation is a matter of degree. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 862–870.
- Heilbrun, A. B. Jr & Thompson, N. L. Jr (1977). Sex-role identity and male and female homosexuality. *Sex roles*, 3: 65–79.
- Herek, G. M. , Gillis, J. R. & Cogan, J. C. (1999). Psychological sequelae of hate crime victimization among lesbian, gay, and bisexual adults. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 16: 945–951.
- Hershberger, Scott L. (2001). *Biological Factors in the Development of Sexual Orientation*. Pp. 27–51 in *Lesbian, Gay, and Bisexual Identities and Youth: Psychological Perspectives*, edited by Anthony R. D’Augelli and Charlotte J. Patterson. Oxford, New York: Oxford University Press. Quoted in Bearman and Bruckner, 2002.
- Hermans, P. (1999). The expression of guilt by Moroccan adolescents: Ethnocentric interpretations by western teachers and social workers. *International Journal of Educational Research*, 31, 303–316.
- Hooberman, R. (1975). Gender identity and gender role of male homosexuals and heterosexuals. Unpublished doctoral dissertation. University of Michigan, Ann Arbor. *Homosexual Activity and Psychiatric Disorders* (2001). Harvard Mental Health Letter, 10575022, 18:2.
- Hooberman, R. (1979). Psychological androgyny, feminine gender identity and self esteem in homosexual and heterosexual males. *Journal of Sex Research* vol. 15 (4) :306–315.

- Hyatt, P. M. (1977). Sex roles, self esteem and level of depression in university students. A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of master of arts in department of psychology, Concordia University.
- Kallmann, F. J. (1952). Twin and sibship study of overt male homosexuality. *Journal of Human. Genet.*, 4 (2): 136-146.
- Kauth, M. R., Kalichman, S. C. (1995). Sexual orientation and development: An interactive approach. In Diamant, L. & McAnulty, R. D. (editors). *The Psychology of Sexual Orientation, Behaviour, and Identity: A Handbook* (pp.81–103), London: Greenwood Press.
- Kayır, A. , & Şahin, D. (1998). Kadın cinselliği ve cinsel işlev bozuklukları. *Ege psikiyatri süreli yayınları*, 3(1), 19–59.
- Korabik, K. (1997). Applied gender issues. S. W. Sadava, & D. R. McCreary (der), *applied social psychology*, NJ: Prentice Hall, 292- 309).
- Küey L, Güleç C.(1993). Depresyonun Epidemiyolojisi. Depresyon Monografaları Serisi, *Hekimler Yayın Birliği*, Ankara.
- Landen, M., Walinder, J., & Lundström, B. (1996a). Prevalence, incidence and sex ratio of transsexualism. *Acta Psychiatr Scand*, 93: 221–223.
- Lena, S.M., Wiebe T., Ingram, S., & Jabbour, M. (2002). Pediatric residents's knowledge, perceptions, and attitudes toward homosexuality oriented youth. *Annals RCPSC*; 35(7): 402–405.
- LeVay, S. (1991). A difference in hypothalamic structure between heterosexual and homosexual men. *Science journal* 253 (5023) : 1034–7.
- LeVay, S., & Hamer, D. (1994). Evidence for a biological influence in male homosexuality. *Scientific American*, 270, 44–45.

- Lewes, K. (1995). Psychoanalysis and Male Homosexuality. In Diamant, L. & McAnulty, R. D. (editors). *The Psychology of Sexual Orientation, Behaviour, and Identity: A Handbook*, London: Penguin Books.
- Lippa, R. A., (2000). Gender-related traits in gay men, lesbian women, and heterosexual men and women: the virtual identity of homosexual-heterosexual diagnosticity and gender diagnosticity. *Journal of Personality* 68 (5), 899- 926.
- Lippa, R. A., (2002). Gender-related traits of heterosexual and homosexual men and women. *Archives of Sexual Behavior* 31 (1), 83–98.
- Lippa, R. A. (2002). *Gender, nature, and nurture*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
<http://www.google.com/books?hl=tr&lr=&id=H9QYdCc2i8cC&oi=fnd&pg=PR13&dq=Lippa+2002+Gender,+nature,+and+nurture&ots=Z1NQ5HrniI&sig=0-Fo3vYdZpQrINptjIC0tpFhLSc#v=onepage&q&f=false>
- Lynton, H. , & Romney, D. M. (1991). Parents' differential socialization of boys and girls: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 109, 267- 296.
- Lock, J., & Steiner, H. (1999). Gay, lesbian, and bisexual youth risks for emotional, physical, and social problems: Results from a community-based survey. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 38(3), 297–304.
- Lutwak, N., & Ferrari, J. R. (1996). Moral affect and cognitive processes: Differentiating shame from guilt among men and women. *Personality and Individual Differences*, 21, 891-896.
- Martin, C. L. (2000). Cognitive theories of gender development. In T. Eckes & H. M. Trautner (Eds.), *The development social psychology of gender* (pp. 91–121). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Margolese, M. S. , & Janiger (1973). Androsterone/etiocholanolone ratios in male homosexuals. *British Medical Journal*, 3: 207–210.

- Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stres, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin*, 129, 674–697.
- Moller- Leimkuhler, A. M., Schwarz, R., Burtscheidt, W. & Gaebel, W. (2002). Alcohol dependence and gender-role orientation. *European Psychiatry*, 17 (1), 1-9.
- Mondimore, F.M. (1999). *Eşcinselliğin Doğal Tarihi*. İstanbul: Sarmal yayınevi.
- Mustanski, B. S., DuPree, M. G., Nievergelt, C. M., Bocklandt, S., Schork, J. N. & Hamer, D. H. (2005). A genomewide scan of male sexual orieantation. *Human Genetics*, 116 (4): 272-8.
- O’Heron C. A., & Orlofsky, J. L. (1990). Stereotypic and nonstereotypic sex role trait and behaviour orientations gender ıdentity, and psychological adjustment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58 (1) 134–143.
- Onur, B. (2000). *Gelişim psikolojisi: yetişkinlik yaşlılık ölüm*. Ankara: İmge kitabevi yayınları.
- Oral, G. (1999). Adli Psikiyatri, Z. Soysal & C. Çakalır, (Ed.), *Adli tıp cilt III* içinde (s.1504–1510). İstanbul: İ.Ü. Basımevi.
- Öner, N. (2005). ‘Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı’, s.462–465, s.510–511.
- Özbay, Y. (2003). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Trabzon: İber Matbaacılık.
- Öztürk, E. (1994). Erkek eşcinsellerde anksiyete ve depresyon düzeylerinin değerlendirilmesi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Öztürk, E. (1997). Kadın eşcinsellerde anksiyete ve depresyon düzeylerinin değerlendirilmesi. 33. *Ulusal Psikiyatri Kongresi*.

- Öztürk, M. O. (2001). *Duygulanım Bozuklukları, Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*, 4. baskı, içinde (291–342). Ankara: Nobel Kitapevleri.
- Quiles, Z. N. , & Bybee, J. A. (1997). Cronic and predispositional guilt: Relations to mental health, prosocial behavior, and religiosity. *Journal of Personality Assessment*, 69, 104–126.
- Ruble, D. N. , & Martin, C. L. (1998). Gender development. In W. Damon (Series Ed.) & N. Eisenberg (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional, and personality*.
- Russell, J. C. , Keel, K. P. (2002). Homosexuality as a spesific risk faktor for eating disorder in men. *Int. Journal of Eating Disorder*; 31: 300–306.
- Sadock, B. , & Sadock, V. , (2009). Kaplan & Sadock, *Klinik Psikiyari El Kitabı*, 4. Baskı, Ankara: Güneş Tıp Kitabevi.
- Safren, S. A. , & Heimberg, R. G. (1999). Depression, hopelessness, suicidality, and related factors in sexual minority youth and heterosexual adolescents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 67(6), 859-866.
- Sakallı, N. , Uğurlu, O. (2001). Effects of social contact with homosexuals on heterosexual Turkish university students attitudes towards homosexuality. *Journal of Homosexuality*, Vol. 42 (1), 53–62.
- Sakallı, N. (2002). The relationship between sexism and attitudes toward homosexuality in a sample of turkish college students. *Journal of Homosexuality*, Vol.42 (3).
- Savaşır, I. , & Şahin, N. (1997). *Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler*. Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.

- Savrun, B. M. (1999). Depresyonun tanımı ve epidemiyolojisi. *Depresyon, Somatizasyon ve Psikiyatrik Aciller Sempozyumu*. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, 2-3 Aralık 1999, İstanbul, 11-17.
- Schiemberg, L. B. (1988). *Child and adolescent development*. Macmillan Publishing Company. United States of America.
- Shorter, E. A. (1997). History of psyciatri: From the Era of the Asylum to the Age of prozac. John Wiley&Sons Inc., New York.
- Silberstein, L. R. , Mishkind, M. E. ,Striegel- Moore, R. H. , Timko, C. (1989). Men and their bodies: a comparison of homosexual and heteroseksüel men. *Psychom Med*; 51: 337–346.
- Solomon, M. R. (2005). *Depresyon Atlası*, İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Standfort, T. G., Graaf, R. Bijl, R. V., & Schnabel, P. (2001). Same-sex sexual behavior and psychiatric disorders. *Arch Gen Psychiatry*, 8: 85–91.
- Street, S. , & Kromrey, J. D. , (1995). Gender roles and suicidal behaviour. *Journal of College Student Psychotherapy* 9 (3), 41–56
- Strickland, B. R. (2001). *The Gale encyclopedia of psychology*, 2nd Edition, ,Gale Group, United States of America.
- Stringer, P. & Grygier, T. (1976). Male homosexuality, psychiatric patient status, and psychological masculinity and feminity. *Archives of Sexual Behavior*, 5: 15-27.
- Swaab, D. M. & Hofman, M. A. (1990). An enlarged suprachiasmatic nucleus in homosexual men, *Brain Research*, 537, 141–148.
- Tangney, J. P. (1991). Moral affect: The good, the bad, and the ugly. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 598–607.

- Tangney, J. P. (1998). How does guilt differ from shame? In J. Bybee (Ed.), *Guilt and children* (pp. 1–14). New York: Academic.
- Tangney, J. P. & Dearing, R. L.(2002). *What is the difference between shame and guilt? Shame and guilt. Emotions and social behavior*. United States of America. http://books.google.com/books?id=g73QtVceCAIC&printsec=frontcover&dq=shame+guilt&hl=tr&ei=vjVMTPC9OMubOOSv4JUD&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CDYQ6AEwAw#v=onepage&q&f=false
- Tangney, J. P., Wagner, P., Fletcher, C., & Gramzow, R. (1992). Shame into anger? The relation of shame and guilt to anger and self-reported aggression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101, 469–478.
- Tangney, J. P. , Wagner, P. , & Gramzow, R. , (1992). Proneness to shame, proneness to guilt, and psychopathology. *Journal of Abnormal Psychology*, vol. 101, No. 3, 469–478.
- Thompson, N. L. , Schwartz, D. M., McCandless, B. R. & Edwards, D. (1973). A Parentchild relationships and sexual identity in male and female homosexuals and heterosexuals. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 41: 120–127.
- Urdu, J. R. (2000). Biological limits of gender construction. *American Sociological Review*, 65, 443–457. 20
- Waelde, L. C. , Silvern, L., Hodges, W. F. (1994). Stressful life events moderators of the relationships of gender and gender roles to self reported depression and suicidality among college students. *Sex Roles*, 30, 1–22.
- Whitley, B. (1983). Sex role orientation and self-esteem: A critical meta-analytic review. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 765–778.
- Wright, F., O’Leary, J. , & Balkin, J. (1989). Shame, guilt, narcissism and depression: *psychoanal. Psychol.* , 6: 217–230.

Yıldız, S. (2003). Erkek homoseksüel ve heteroseksüellerin çocukluk çağı duygusal istismar ve ihmalin depresyon düzeyine etkisi. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Ziyalar, A. (2006). *Affekt Bozuklukları, Erişkin Psikopatolojisi*, içinde (s.38–49). İstanbul: Yüce Reklam Yayım Dağıtım.

EKLER

EK.1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Bu çalışma Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde gerçekleştirilen bilimsel bir araştırmadır. Ankette sizin ve ailenizin özelliklerine ilişkin sorular bulunmaktadır. Bu çalışmaya katılım tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Kim olduğunuzu, adınızı ortaya çıkaracak hiçbir soru bulunmamaktadır. Sorulara vereceğiniz yanıtlar sadece araştırma ekibi tarafından diğer anketlerle bir arada değerlendirilecektir. Sorulara verdiğiniz cevaplar asla size karşı kullanılmayacaktır. Bu anket bir sınav değildir, dolayısıyla soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Soruları boş bırakmayacak şekilde doldurunuz ve size uygun cevabı veriniz. Katılımınız ve yardımınız için teşekkür ederiz.

Yaşınız:

1. Eğitim düzeyiniz:

a)Okuma yazması yok b)Okuma yazması var ama okula gitmemiş c) İlkokul d) Ortaokul e)Lise f)Üniversite g)Yüksek lisans ve/veya doktora ve üstü

2. Çalışıyor musunuz? a)Evet b)Hayır

3. Mesleğiniz nedir?

4. Sosyoekonomik düzeyiniz?

a)500 -999TL b)1000 -1999 TL c)2000 -4999 TL d)5000 TL ve üstü

5. Aileniz ile birlikte mi yaşıyorsunuz? a)Evet b)Hayır

6. Annenizin eğitim düzeyi nedir?

a)Okuma yazması yok b)Okuma yazması var ama okula gitmemiş c) İlkokul d) Ortaokul e)Lise f)Üniversite g)Yüksek lisans ve/veya doktora ve üstü

7. Babanızın eğitim düzeyi nedir?

a)Okuma yazması yok b)Okuma yazması var ama okula gitmemiş c) İlkokul d) Ortaokul e)Lise f)Üniversite g)Yüksek lisans ve/veya doktora ve üstü

8. Şu ana kadar en uzun yaşadığınız yerleşim merkezi hangisidir?

a) Büyük şehir b) Şehir c)Kasaba d)Köy

9. Kaç kardeşsiniz? (siz dahil)
10. Eşcinselliğinizi ilk kaç yaşında fark ettiniz?
11. Eşcinselliğinizi ilk kaç yaşında açıkladınız?.....
12. Eşcinselliğinizi ilk kime açıkladınız? a)Anne b)Baba c)Kardeş d)Arkadaş e)Diğer/leri...
13. Eşcinselliğiniz nedeniyle sizinle tamamen ilişkisini kesen kişiler oldu mu?
a)Evet b)Hayır
14. Eşcinselliğiniz nedeniyle hiç sözel şiddete(küfür, aşağılanma vb.) maruz kaldınız mı?
a)Evet b)Hayır
- 15.Eşcinselliğiniz nedeniyle hiç fiziksel şiddete maruz kaldınız mı?
a)Evet b)Hayır
- 16.Hiç psikolojik yönden destek aldınız mı? a)Evet b)Hayır
17. Hiç sosyal yönden(eşcinsel bir örgüte, derneğe vb. oluşumlara üye olma vb.) destek aldınız mı? a)Evet b)Hayır
18. Kendi cinsinizle uzun süreli devam eden duygusal bir ilişki yaşadınız mı?
a)Evet b)Hayır
19. Şu an devam eden bir ilişkiniz var mı?
a)Evet b)Hayır Ne kadar süredir.....
- 20.Eşcinsellik Sizce: a) Doğuştan gelen bir özelliktir. b) Bir hastalık ya da bozukluktur.
c) Kişisel bir tercihtir. d)Diğer. Belirtiniz.....
e) Fikrim yok

EK 2. BEM CİNSİYET ROLÜ ENVANTERİ (BCRE)

Aşağıdaki özelliklerin her birinin sizi tanımlama bakımından ne kadar uygun olduğunu düşününüz. Her özelliğin karşısına, size uygunluğunu

- 1 hiç uygun değil
- 2 genellikle uygun değil
- 3 bazen uygun değil
- 4 kararsızım
- 5 bazen uygun
- 6 genellikle uygun
- 7 her zaman uygun

anlamına gelmek üzere numaralandırınız.

	Uygunluk numarası		Uygunluk numarası
1. ağırbaşlı, ciddi		21. idealist	
2. ailesine karşı sorumlu		22. incinmiş duyguları tamir etmeye istekli	
3. anlayışlı		23. kaba dil kullanmayan	
4. baskın, tesirli		24. kadınsı	
5. başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı		25. kendi ihtiyaçlarını savunan	
6. boyun eğen		26. kendine güvenen	
7. cana yakın		27. kuralcı, katı	
8. cömert		28. lider gibi davranan	
9. çocukları seven		29. mantıklı	
10. duygularını açığa vurmeyen		30. merhametli	
11. duygusal		31. namuslu	
12. erkeksi		32. otoriter	
13. etkileyici, güçlü		33. riski göze almaktan çekinmeyen	
14. fedakar		34. sadık	
15. girişken		35. saldırgan	
16. gönül alan		36. sevecen	
17. gözü pek		37. sıkılgan	
18. haksızlığa karşı tavır alan		38. sözünde duran	
19. hassas		39. tatlı dilli	
20. hırslı		40. yumuşak, nazik	

EK 3. Suçluluk-Utanç Ölçeği (SUTÖ)

Bu ölçeğin amacı bazı duyguların hangi durumlarda ne derece yoğun olarak yaşandığını belirlemektir. Aşağıda bazı olaylar verilmiştir. Bu olaylar sizin başınızdan geçmiş olsaydı, ne kadar rahatsızlık duyardınız. Lütfen her durumu dikkatle okuyup, öyle bir durumda ne kadar rahatsızlık duyacağınızı işaretleyiniz.

1. Bir tartışma sırasında büyük bir hararetle savunduğunuz bir fikrin yanlış olduğunu öğrenmek

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım
- Oldukça rahatsızlık duyardım
- Epey rahatsızlık duyardım
- Çok rahatsızlık duyardım

2. Evinizin çok dağınık olduğu bir sırada beklenmeyen bazı misafirlerin gelmesi

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım
- Oldukça rahatsızlık duyardım
- Epey rahatsızlık duyardım
- Çok rahatsızlık duyardım

3. Birinin size verdiği bir sırrı istemeyerek başkalarına açıklamak

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım
- Oldukça rahatsızlık duyardım
- Epey rahatsızlık duyardım
- Çok rahatsızlık duyardım

4. Karşı cinsten birinin kalabalık bir yerde herkesin dikkatini çekecek bir şekilde size açıkça ilgi göstermesi

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım
- Oldukça rahatsızlık duyardım
- Epey rahatsızlık duyardım
- Çok rahatsızlık duyardım

5. Giysinizin, vücudunuzda kapalı tuttuğunuz bir yeri açığa çıkaracak şekilde buruşması ya da kıvrılması

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım

- Oldukça rahatsızlık duyardım
- Epey rahatsızlık duyardım
- Çok rahatsızlık duyardım

6. Bir ask ilişkisi içinde sadece kendi isteklerinizi elde etmeye çalıştığınızı ve karşı tarafı sömürdüğünüzü fark etmeniz.

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım
- Oldukça rahatsızlık duyardım
- Epey rahatsızlık duyardım
- Çok rahatsızlık duyardım

7. Sorumlusu siz olduğunuz halde bir kusur ya da yanlış için bir başkasının suçlanmasına seyirci kalmak

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım
- Oldukça rahatsızlık duyardım
- Epey rahatsızlık duyardım
- Çok rahatsızlık duyardım

8. Uzman olmanız gereken bir konuda, bir konuşma yaptıktan sonra dinleyicilerin sizin söylediğinizin yanlış olduğunu göstermesi

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım
- Oldukça rahatsızlık duyardım
- Epey rahatsızlık duyardım
- Çok rahatsızlık duyardım

9. Çok işlek bir iş merkezinin bulunduğu bir kösede herkesin size bakmasına neden olan bir olay yaşamak.

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım
- Oldukça rahatsızlık duyardım
- Epey rahatsızlık duyardım
- Çok rahatsızlık duyardım

10. Lüks bir restoranda başkaları size bakarken çatal bıçak kullanmanız gereken yerde elle yemek yediğinizi fark etmek.

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım
- Oldukça rahatsızlık duyardım
- Epey rahatsızlık duyardım
- Çok rahatsızlık duyardım

11. Başkalarını aldatarak ve onları sömürerek büyük kazanç sağlamak.

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım

- ()Oldukça rahatsızlık duyardım
- ()Epey rahatsızlık duyardım
- ()Çok rahatsızlık duyardım

12. İşçilerinizin sağlığına zarar vereceğinizi bildiğiniz halde, bir yönetici olarak çalışma koşullarında bir değişiklik yapmamak.

- ()Hiç rahatsızlık duymazdım
- ()Biraz rahatsızlık duyardım
- ()Oldukça rahatsızlık duyardım
- ()Epey rahatsızlık duyardım
- ()Çok rahatsızlık duyardım

13.Sözlü bir sınav sırasında kekeleydiğiniz ve heyecandan şaşırduğunuzda, hocanın sizin bu halinizi kötü bir sınav örneği olarak bütün sınıfa göstermesi

- ()Hiç rahatsızlık duymazdım
- ()Biraz rahatsızlık duyardım
- ()Oldukça rahatsızlık duyardım
- ()Epey rahatsızlık duyardım
- ()Çok rahatsızlık duyardım

14.Tanıdığımız birinin sıkıntıda olduğunu bildiğiniz ve yardım edebileceğiniz bir halde yardım etmemek

- ()Hiç rahatsızlık duymazdım
- ()Biraz rahatsızlık duyardım
- ()Oldukça rahatsızlık duyardım
- ()Epey rahatsızlık duyardım
- ()Çok rahatsızlık duyardım

15.Bir partide yeni tanıştığımız insanlara açık saçık bir fıkra anlattığınızda bir çoğunun bundan rahatsız olması

- ()Hiç rahatsızlık duymazdım
- ()Biraz rahatsızlık duyardım
- ()Oldukça rahatsızlık duyardım
- ()Epey rahatsızlık duyardım
- ()Çok rahatsızlık duyardım

16.Akılsızca, bencilce ya da gereksizce büyük bir harcama yaptıktan sonra ebeveyninizin mali bir sıkıntı içinde olduklarını öğrenmek

- ()Hiç rahatsızlık duymazdım
- ()Biraz rahatsızlık duyardım
- ()Oldukça rahatsızlık duyardım
- ()Epey rahatsızlık duyardım
- ()Çok rahatsızlık duyardım

17. Arkadaşınızdan bir şeyler çaldığınız halde arkadaşınızın hırsızlık yaparın siz olduğunuzu hiçbir zaman anlamaması.

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım
- Oldukça rahatsızlık duyardım
- Epey rahatsızlık duyardım
- Çok rahatsızlık duyardım

18. Bir davete ya da toplantıya rahat gündelik giysilerle gidip herkesin resmi giyindiğini görmek

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım
- Oldukça rahatsızlık duyardım
- Epey rahatsızlık duyardım
- Çok rahatsızlık duyardım

19. Bir yemek davetinde bir tabak dolusu yiyeceği yere düşürmek

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım
- Oldukça rahatsızlık duyardım
- Epey rahatsızlık duyardım
- Çok rahatsızlık duyardım

20. Herkesten sakladığınız ve hoş olmayan bir davranışın açığa çıkartılması.

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım
- Oldukça rahatsızlık duyardım
- Epey rahatsızlık duyardım
- Çok rahatsızlık duyardım

21. Bir kişiye hak etmediği halde zarar vermek

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım
- Oldukça rahatsızlık duyardım
- Epey rahatsızlık duyardım
- Çok rahatsızlık duyardım

22. Alış-veriş sırasında paranızın üstünü fazla verdikleri halde sesinizi çıkarmamak.

- Hiç rahatsızlık duymazdım
- Biraz rahatsızlık duyardım
- Oldukça rahatsızlık duyardım
- Epey rahatsızlık duyardım
- Çok rahatsızlık duyardım

23.Ailenizin sizden beklediklerini yerine getirememek

- ()Hiç rahatsızlık duymazdım
- ()Biraz rahatsızlık duyardım
- ()Oldukça rahatsızlık duyardım
- ()Epey rahatsızlık duyardım
- ()Çok rahatsızlık duyardım

24.Çeşitli bahaneler bularak yapmanız gereken işlerden kaçmak

- ()Hiç rahatsızlık duymazdım
- ()Biraz rahatsızlık duyardım
- ()Oldukça rahatsızlık duyardım
- ()Epey rahatsızlık duyardım
- ()Çok rahatsızlık duyardım

EK 4. Beck Depresyon Ölçeği

Aşağıda gruplar halinde bazı cümleler yazılıdır. Her gruptaki cümleleri dikkatle okuyunuz. BUGÜN DÂHİL, GEÇEN HAFTA içinde kendinizi nasıl hissettiğinizi en iyi anlatan cümleyi seçiniz. Seçmiş olduğunuz cümlenin yanındaki numarayı daire içine alınız. SADECE 1 SEÇENEK İŞARETLEYİNİZ. Seçiminizi yapmadan önce her gruptaki cümlelerin hepsini dikkatle okuyunuz.

A.0. Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissetmiyorum.

1. Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissediyorum.
2. Hep üzüntülü ve sıkıntılıyım. Bundan kurtulamıyorum.
3. O kadar üzüntülü ve sıkıntılıyım ki artık dayanamıyorum.

B.0. Gelecek hakkında umutsuz ve karamsar değilim.

1. Gelecek hakkında karamsarım.
2. Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
3. Geleceğim hakkında umutsuzum ve sanki hiçbir şey düzelmeyecekmiş gibi geliyor.

C.0. Kendimi başarısız bir insan olarak görmüyorum.

1. Çevremdeki birçok kişiden daha çok başarısızlıklarım olmuş gibi hissediyorum.
2. Geçmişime baktığımda başarısızlıklarla dolu olduğunu görüyorum.
3. Kendimi tümüyle başarısız bir kişi olarak görüyorum.

D.0. Birçok şeyden eskisi kadar zevk alıyorum.

1. Eskiden olduğu gibi her şeyden hoşlanmıyorum.
2. Artık hiçbir şey bana tam anlamıyla zevk vermiyorum.
3. Her şeyden sıkılıyorum.

E.0. Kendimi herhangi bir şekilde suçlu hissetmiyorum.

1. Kendimi zaman zaman suçlu hissediyorum.
2. Çoğu zaman kendimi suçlu hissediyorum.
3. Kendimi her zaman suçlu hissediyorum.

F.0. Kendimden memnunum.

1. Kendi kendimden pek memnun değilim.
2. Kendime çok kızıyorum.

3. Kendimden nefret ediyorum.
- G.0.**Başkalarından daha kötü olduğumu sanmıyorum.
1. Zayıf yanlarım veya hatalarım için kendi kendimi eleştiririm.
 2. Hatalarımdan dolayı her zaman kendimi kabahatli bulurum.
 3. Her aksilik karşısında kendimi kabahatli bulurum.
- H.0.**Kendimi öldürmek gibi düşüncelerim yok.
1. Zaman zaman kendimi öldürmeyi düşündüğüm oluyor fakat yapmıyorum.
 2. Kendimi öldürmek isterdim.
 3. Fırsatını bulsam kendimi öldürürüm.
- I.0.** her zamankinden fazla içimden ağlamak gelmiyor.
1. Zaman zaman içimden ağlamak geliyor.
 2. Çoğu zaman ağlıyorum.
 3. Eskiden ağlayabilirdim, şimdi istesem de ağlayamıyorum.
- J.0.** Şimdi her zaman olduğumdan daha sinirli değilim.
1. Eskisine kıyasla daha kolay kızıyor ya da sinirleniyorum.
 2. Şimdi hep sinirliyim.
 3. Bir zamanlar beni sinirlendiren şeyler şimdi hiç sinirlendirmiyor.
- K.0.** Başkaları ile görüşmek, konuşmak isteğimi kaybetmedim.
1. Başkaları ile eskisinden daha az konuşmak, görüşmek istiyorum.
 2. Başkaları ile konuşma ve görüşme isteğimi kaybettim.
 3. Hiç kimseyle görüşüp, konuşmak istemiyorum.
- L.0.**Eskiden olduğu kadar kolay karar verebiliyorum.
1. Eskiden olduğu kadar kolay karar veremiyorum.
 2. Karar verirken eskisine kıyasla çok güçlük çekiyorum.
 3. Artık hiç karar veremiyorum.
- M.0** Aynada kendime baktığımda bir değişiklik görmüyorum.
1. Daha yaşlanmışım ve çirkinleşmişim gibi geliyor.
 2. Görünüşümün çok değiştiğini ve daha çirkinleştiğimi hissediyorum.
 3. Kendimi çok çirkin buluyorum.
- N.0** Eskisi kadar iyi çalışabiliyorum.
1. Bir şeyler yapabilmek için gayret göstermek gerekiyor.
 2. Herhangi bir şeyi yapabilmek için kendimi çok zorlamam gerekiyor.
 3. Hiçbir şey yapamıyorum.
- O.0.** Her zamanki gibi iyi uyuyabiliyorum.

1. Eskiden olduğu gibi iyi uyuyamıyorum.
2. Her zamankinden 1–2 saat daha erken uyanıyorum ve tekrar uyuyamıyorum.
3. Her zamankinden çok daha erken uyanıyorum ve tekrar uyuyamıyorum.

P.0. Her zamankinden daha çabuk yorulmuyorum.

1. Her zamankinden daha çabuk yoruluyorum.
2. Yaptığım hemen her şey beni yoruyor.
3. Kendimi hiçbir şey yapamayacak kadar yorgun hissediyorum.

R.0. İştahım her zamanki gibi .

1. İştahım eskisi kadar iyi değil.
2. İştahım çok azaldı.
3. Artık hiç iştahım yok.

S.0. Son zamanlarda kilo vermedim.

1. İki kilodan fazla kilo verdim.
2. Dört kilodan fazla kilo verdim.
3. Altı kilodan fazla kilo verdim.

Daha az yiyerek kilo vermeye çalışıyorum.

Evet ()

Hayır ()

T. 0 Sağlığım beni fazla endişelendirmiyor.

1. Ağrı, sancı, mide bozukluğu veya kabızlık gibi rahatsızlıklar beni endişelendiriyor.
2. Sağlığım beni endişelendirdiği için başka şeyleri düşünmek zorlaşıyor.
3. Sağlığım hakkında o kadar endişeliyim ki başka hiçbir şey düşünemiyorum.

U.0. Son zamanlarda cinsel konulara olan ilgimde bir değişme fark etmedim.

1. Cinsel konularda eskisinden daha az ilgiliyim.
2. Cinsel konularla şimdi çok daha az ilgiliyim.
3. Cinsel konulara olan ilgimi tamamen kaybettim.

V.0. Bana cezalandırılmışım gibi gelmiyor.

1. Cezalandırılabilceğimi seziyorum.
2. Cezalandırılmayı bekliyorum.
3. Cezalandırıldığımı hissediyorum.

ÖZGEÇMİŞ

1983 Yılında İzmir’de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İzmir’de tamamladı. 2001 yılında İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümüne girdi ve 2006 yılında mezun oldu. 2007 yılından beri İ.B.B İstanbul Özürlüler Müdürlüğünde psikolog olarak çalışmaktadır.